

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ
ÚSTAV HISTORICKÝCH VĚD

SVATEBNÍ SMLOUVY V KOPIDLNĚ V 17. STOLETÍ

Bakalářská práce

Autorka práce: Martina Tuzarová

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

2011

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF PHILOSOPHY
INSTITUTE OF HISTORICAL STUDIES

**WEDDING CONTRACTS IN KOPIDLNO
IN THE 17TH CENTURY**
Bachelor paper

Author: Martina Tuzarová
Supervisor: Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina TUZAROVÁ**
Osobní číslo: **H08046**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Svatební smlouvy v Kopidlně v 17. století**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Posluchačka provede analýzu svatebních smluv kopidlanských měšťanů a zasadí ji do kontextu vývoje tohoto města v raném novověku, porovná dosažené výsledky s jinými již prozkoumanými lokalitami. Zaměří se zejména na formální podobu smluv, pojedná o postavení žen a vdov v městské společnosti a jejich materiálního zajištění.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Prameny: SOkA Jičín, Archiv města Kopidlno, kniha č. 2, česky psané svatební smlouvy z let 1600-1665;1669-1682, 75 fol. **Literatura:** BOLOGNE, J. C., Svatby. Dějiny svatebních obřadů na Zápádě, Praha 1997. Česká města v 16.-18. století, Praha 1991. NÁCOVSKÁ, Pavla, Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600), Historická demografie 21, 1997, s. 37-72. SLEZÁKOVÁ, Hana, Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601-1620, bakalářská práce UPa 2008. SMRŽOVÁ, Adéla, Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století, bakalářská práce UPa 2007. FOJTÍK, K., Svatba na střední a západní Moravě v 16.-17. století, Český lid 52, 1965, s. 332-343. HRUBÁ, Michaela (ed.), Města severozápadních Čech v raném novověku, Ústí nad Labem 2000. JANÁČEK, Josef, Města v českých zemích v 16. století, Hospodářské dějiny 4, 1979, s. 165-203. KLÁŠTERSKÁ, Alice, Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století, Historická demografie 22, 1998, s. 145-168. KOKOJANOVÁ, Michaela (red.), Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století), Prostějov 1997. KUČA, Karel, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1996. PÁNEK, Jaroslav, Města v předbělohorském českém státě, Opera historica 1, 1991, s. 9-29. WINTER, Zikmund, Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku, 1-2, Praha 1890 a 1892. PEKÁREK, Jaroslav, Město Kopidlno: 450. výročí udělení znaku: 1523-1973, Kopidlno 1973.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

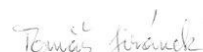
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Na tomto místě bych chtěla poděkovat všem, kteří mi poskytli mnoho užitečných informací a rad, věnovali mi svůj čas, podporovali mě a umožnili mi tak vytvořit tuto práci. Moje poděkování patří zejména Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D. za poskytované konzultace, cenné rady a připomínky, které mi byly neocenitelnou pomocí při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu Jičín za jejich ochotu při vyhledávání potřebných materiálů. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich trpělivost a pomoc při úpravě této práce do finální podoby.

ANOTACE

V práci jsem se věnovala dějinám města Kopidlno do konce 17. století, dále pak sňatkům a svatebním smlouvám. Provedla jsem podrobný rozbor svatebních smluv kopidlnských obyvatel z let 1600 - 1699. Zaměřuji se také na majetková vyrovnání, která tyto svatební smlouvy obsahovaly.

KLÍČOVÁ SLOVA

Raný novověk - svatební smlouvy - města - Kopidlno - věno - výminky

ANOTATION

The work focuses on history of the town of Kopidlno, weddings and the wedding contracts, too. I analyse wedding contracts of inhabitants of Kopidlno in the years 1600 - 1699. I would like to show possession, brought over to the marriage by a husband and a wife to be.

KEYWORDS

Early modern period - wedding contracts - towns - Kopidlno - dowry - stipulating

Obsah

ÚVOD	1
I. DĚJINY MĚSTEČKA KOPIDLNA DO KONCE 17. STOLETÍ	5
1.1 Vývoj městečka Kopidlna a jeho držitelé do konce 17. století	5
1.2 Vnitřní poměry a správa v Kopidlně v raném novověku	13
II. SŇATKY V ČECHÁCH V RANÉM NOVOVĚKU	16
III. KOPIDLNSKÁ KNIHA SVATEBNÍCH SMLUV Z LET 1600 – 1699	24
IV. STRUKTURA KOPIDLNSKÝCH SMLUV V 17. STOLETÍ	32
4.1 Jména snoubenců a povolání	32
4.2 Datace	35
4.3 Místo uzavírání smluv	39
4.4 Zastoupení snoubenců a svědci	43
V. HMOTNÉ A NEHMOTNÉ ZÁVAZKY V KOPIDLNSKÝCH SVATEBNÍCH SMLOUVÁCH Z LET 1600 – 1699	48
5.1 Majetková hodnota smluv	49
5.2 Smlouvy s institucí věna	52
5.2.1 Věno pouze s peněžní hodnotou	53
5.2.2 Věno s výčtem majetku	55
5.3 Smlouvy bez instituce věna a smlouvy s výminkami	57
ZÁVĚR	61
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	65
SUMMARY	69

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce jsou svatební smlouvy městečka Kopidlno v 17. století.

Svatební smlouvy jsou pramenem, který byl historiky zpracováván především z hlediska právních dějin, takto svou práci pojímá např. Jiří Klabouch. V posledních letech se více nahlíží na tento pramen z hlediska historické demografie. Cílem mé práce je ukázat, jak lze svatební smlouvy využít také z pohledu sociálně-demografického a ekonomického vývoje. K výzkumu jsem si zvolila městečko Kopidlno nedaleko Jičína hlavně proto, že tuto oblast přede mnou ještě nikdo nezkoumal a prameny se zde dochovaly poměrně v hojném počtu a dobrém stavu.

Prameny a literaturu, kterou jsem ve své práci používala, lze rozdělit do tří okruhů. Do prvního okruhu patří dochované svatební smlouvy městečka Kopidlno zapsané do knihy svatebních smluv z let 1600 – 1699, které byly pro mou práci stěžejním dokumentem. Tyto smlouvy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Jičín, konkrétně ve fondu Archiv města Kopidlno.¹

Druhý okruh je tvořen literaturou vztahující se k historii města Kopidlno. Jelikož historie Kopidlno nebyla doposud uceleně zpracována, čerpala jsem především z textu uvedeného v inventáři k fondu Archiv města Kopidlno zpracovaného Markétou Česákovou a Milenou Heligrovou.² Další informace o Kopidlně jsem čerpala z publikace vydané k 450. výročí udělení znaku městu Kopidlno, jejímž autorem je Jaroslav Pekárek.³ Dílčí informace jsem také čerpala z encyklopedické literatury. Nejvíce mi byl nápomocný *Ottův slovník naučný*, dále *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* sepsané Karlem Kučou⁴ a Sedláčkovy *Hrady, zámky a tvrze království Českého*.⁵ Ke zpracování raných dějin Kopidlno jsem využila německou studii věnovanou dějinám šlikovského panství, která je uložena ve Státním okresním archivu Jičín, autor bohužel není uveden.⁶

Třetí okruh tvoří literatura zabývající se sňatky a svatebními smlouvami. Literatury věnující se výhradně této problematice není velké množství. V obecné rovině svateb a svatebních smluv jsem vycházela především z knihy Jiřího Klaboucha *Manželství a rodina v minulosti*,⁷ dále ze studie Karla Fojtíka *Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17.*

¹ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. 75 fol.

² ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv města Kopidlno 1514 – 1945(1951)*. Jičín, 2002.

³ PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno: 450. výročí udělení znaku: 1523-1973*. Kopidlno, 1973.

⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, 1996.

⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého X. Bolešovsko*, Praha, 1895

⁶ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895.

⁷ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha, 1962.

století,⁸ z knihy Jeana-Clauda Bologne *Svatby: Dějiny svatebních obřadů na Západě*⁹ nebo ze studie Michaely Hrubé *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*.¹⁰ V neposlední řadě jsem čerpala z práce Alice Klášterské *Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století*.¹¹ Všechny tyto práce se zabývají z obecného hlediska sňatkem, okolnostmi vstupu snoubenců do manželství a také svatebními smlouvami. Problematice vstupu poddaných a měšťanů do manželství se věnuje práce Jiřího Klaboucha, také jsem odsud čerpala některé skutečnosti týkající se zasnub, ohlášek a dogmat křesťanské věrouky. Přínosem mi byly také poznatky týkající se majetkové stránky svatebních smluv obsažené v této knize. K získání informací týkajících se právní stránky vstupu do manželství jsem využila knihu Karla Malého *České právo v minulosti*.¹² Literatura zabývajícími se svatebními smlouvami je tvořena především studií Pavly Nácovské *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)*,¹³ prací Adély Smržové *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*,¹⁴ Hany Slezákové *Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601-1620*¹⁵ a Terezy Siglové *Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652*.¹⁶

Cílem mé bakalářské práce je provést analýzu svatebních smluv uzavřených v Kopidlně během let 1600 až 1699. Snažila jsem se získat ze zmíněných smluv co nejvíce informací, které mohou vypovídat o lidech vstupujících do manželství v Kopidlně v 17. století. Zaměřila jsem se na formu a obsah svatebních smluv a získané informace jsem porovnávala s výsledky ostatních prací zabývajících se svatebními smlouvami v jiných regionech. Stěžejními pracemi pro srovnání kopidlenských smluv pro mě byly práce Hany Slezákové, Adély Smržové a Pavly Nácovské. Studii Terezy Siglové jsem použila pro ucelení náhledu především v otázkách

⁸ FOJTÍK, Karel. Svátba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století. *Český lid* 52, 1965. s. 333-338. ISSN 0009-0794.

⁹ BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby: Dějiny svatebních obřadů na Západě*. Praha, 1997. ISBN 80-7207-054-1.

¹⁰ HRUBÁ, Michaela. Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 19-24. ISBN 978-80-86046-97-6.

¹¹ KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století. *Historická demografie* 22, 1998. s. 145 – 169.

¹² MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha, 1995. ISBN 80-85903-01-6.

¹³ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600). *Historická demografie* 21, 1997. s. 39-72. ISSN 0323-0937.

¹⁴ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Bakalářská práce UPa, Pardubice, 2007.

¹⁵ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601-1620*. Bakalářská práce UPa, Pardubice, 2008.

¹⁶ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 27- 45. ISBN 978-80-86046-97-6.

datace, místa uzavírání smluv a původu snoubenců. Pro doplnění informací jsem využívala i diplomovou práci Hany Slezákové *Svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století*¹⁷ a seminární práci Evy Větrovské *Svatební smlouvy královského města Nový Bydžov z let 1589-1610*.¹⁸

Práci jsem rozdělila do pěti hlavních kapitol. Začíná kapitolou věnovanou historii města Kopidlna. Popisuji v ní vývoj Kopidlna od středověku až do 17. století a zabývám se držiteli města od prvních doložených, kterými byli Kopidlnští z Kopidlna, až do posledního vlastníka celého panství, jímž byl rod Šliků. V závěrečné části kapitoly se také zmiňuji o městské správě a poměrech v městečku v 17. století.

Ve druhé kapitole nazvané „Sňatky v Čechách v raném novověku“ představuji svatby z obecného hlediska. Zmiňuji rodinnou strategii při výběru partnera, jakou roli při vstupu do manželství hrála láska a jaký sled událostí následoval po výběru partnera - tedy období dvoření, námluv, vejselství, zasnub a ohlášek. Uvádím postoj katolické církve ke svátosti manželství a překážky, které mohly nastat při uzavírání sňatku. Popisuji také důležitý mezník pro svatební obřad, kterým byl Tridentský koncil.

Třetí část své práce soustřeďuji na svatební smlouvy z obecného hlediska. Jakým dokumentem vlastně svatební smlouvy jsou, co se z nich můžeme dozvědět o našich předcích a jakou mají smlouvy strukturu. V této kapitole konkrétně představuji kopidlnskou knihu svatebních smluv a uvádím charakter kopidlnských smluv, jakou mají strukturu, jejich četnost v jednotlivých letech a v neposlední řadě popisuji manželská snětí, které jsou zapsána v kopidlnské knize.

Poslední dvě kapitoly jsou jádrem mé práce. Čtvrtá nazvaná „Struktura kopidlnských smluv v 17. století“ popisuje svatební smlouvy z formálního hlediska. Věnuji se v ní dataci, místu uzavření smluv, svědkům a zástupcům zúčastněných stran a konečně také snoubencům, jejich jménům, místu bydliště a povoláním.

Poslední kapitola nese název „Hmotné a nehmotné závazky v kopidlnských svatebních smlouvách z let 1600-1699“. Objasňuji zde termíny věno, výbava, obvěnění a vybytí. Soustřeďuji se na svatební smlouvy s institucí věna, analyzuji, jak často si snoubenci přinášeli do manželství movitý a nemovitý majetek a jak často finanční obnos. Dále se soustřeďuji na

¹⁷ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století*. Diplomová práce UPa, Pardubice, 2010.

¹⁸ VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy královského města Nový Bydžov z let 1589-1610*. (seminární práce), Pardubice, 2009. Za zapůjčení rukopisu jsem autorce zavázána díky.

smlouvy s výminkami a zabývám se také smlouvami, ve kterých je jakýkoli druh majetkového vyrovnání zcela opomenut.

Tato práce si klade za cíl odpovědět na dvě základní otázky. První z nich je otázka, jakou vypovídací hodnotu mají kopidlenské svatební smlouvy ze 17. století. A druhou otázkou je, jakou vypovídací hodnotu mají tyto svatební smlouvy v porovnání se smlouvami poddanského městečka Hořepník, poddanského městečka Boskovice a královského města Kutné Hory a Nového Bydžova. Pro lepší pochopení statistických údajů jsou do textu průběžně vkládány tabulky.

I. DĚJINY MĚSTEČKA KOPIDLNA DO KONCE 17. STOLETÍ

1.1 Vývoj městečka Kopidlno a jeho držitelé do konce 17. století

Město Kopidlno leží v královéhradeckém kraji v jihovýchodní části jičínského okresu asi 13 km od Jičína. V současnosti je město Kopidlno tvořeno pěti obcemi, kterými jsou obec Kopidlno, Pševes, Mlýnec, Drahoraz a Ledkov. Město Kopidlno je součástí svazku obcí známého jako Mariánská zahrada, který byl založen v roce 2004 na území bývalého panství Šliků. Historický název města je Kopidlno nad Leštinou. Řeka Leština protékající úrodnou oblastí Středolabské tabule je nyní nazývána Mrlina, pramení v Příchvoji u Sobotky a v Nymburce vtéká do Labe. Název města pravděpodobně vznikl podle léčivé byliny Kopidlen, která roste v okolních lesích.

Kopidlno leží v prostoru staré sídelní oblasti, dal by se tedy předpokládat starobylý původ tohoto sídliště, ale písemné prameny se o něm zmiňují až na počátku 14. století. Jaroslav Pekárek uvádí, že Kopidlno vzniklo původně ze dvou obcí soustředěných kolem dvou tvrzí. Pány na jedné tvrzi byli Kopidlnští z Kopidlna a druhými byli páni ze Střevače a na Kopidlně. Tvrz spojená s Kopidlnskými se nacházela na důležité obchodní cestě vedoucí od Prahy přes Poděbrady směrem na Kopidlno, Česov a mířící k Jičínu. Dnes se těmto místům říká Na Sklipku. Druhá část obce, zvaná Dolení město, se nacházela kolem rozsáhlého náměstí a nejdůležitější stavbou zde byla vodní tvrz s hlubokým příkopem vzniknuvší patrně v 13. století.¹⁹ August Sedláček píše, že tvrz stávala na místě dnešního zámku, poblíž náměstí a naproti kostelu vedle rybníka, ale neuvádí žádnou dataci vzniku tvrze.²⁰

Prvním doloženým vlastníkem Kopidlna byl v roce 1322 Petr z Kopidlna,²¹ bohužel o něm nemáme další bližší zprávy. V této době zde stávala zemanská tvrz venkovského charakteru. Jako ves je Kopidlno zmiňováno v roce 1406 a označení městečko se objevuje až v polovině 15. století.²² O dalších majitelích Kopidlna nemáme mnoho zpráv, ale dochovaly se zmínky o některých pánech z Kopidlna. V závěti Arnošta z Pardubic z roku 1340 jsou

¹⁹ PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno*. s. 7 - 8. Zmínky o vodní tvrzi v Kopidlně jsem našla i v jiné literatuře. VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha, 1999. s. 309. Pavel Vlček uvádí vznik tvrzi až v 15. století. Další literatura se o vodní tvrzi nezmiňuje. SVOBODA, Ladislav – ÚLOVEC, Jiří a kol. *Encyklopedie českých tvrzí. 2. díl*. Praha, 2000. V této ani v dalších publikacích jsem žádné zmínky o tvrzi v Kopidlně nenašla. Pouze A. Sedláček uvádí, že v Kopidlně bývala „ode dávna“. SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 306.

²⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 306.

²¹ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 5.

²² ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 1.

uvedeni jako svědci Wočko z Kopidlna a také Zdeš ze Střevače.²³ Ten je v *Ottově slovníku naučném* uváděn jako předek pánů z Kopidlna. Páni ze Střevače přijali později přídomek z Kopidlna. Přesnější údaje máme až o Věnkovi z Kopidlna, který je zmíněn k roku 1361. Z Věnkova podnětu byla zřízena samostatná fara a farní škola při zdejším kostele, který doposud přiléhal jako filiální kostel ke kostelu v Drahorazi. Za tento počín musel Věněk drahorazskému kostelu učinit náhradu v podobě 6 kop grošů jako roční důchod.²⁴ Věněk z Kopidlna je doložen ještě roku 1377, ale už o tři roky později je jako patron zdejšího kostela uváděn Bolek z Radova.²⁵

Vraťme se ještě k předkům pánů z Kopidlna. Jak už bylo zmíněno, za předka je považován Zdeš neboli Zdeněk ze Střevače, který měl syna Jana. Ovšem rodová linie, která směřuje k pozdějším pánům z Kopidlna, vede spíše k druhému doloženému předkovi, a to Straniši ze Střevače se syny Zdeňkem ze Střevače, později z Nadslavi, a Straniši z Drahoraze.²⁶ Zdeněk z Nadslavi získal panství Kopidlno někdy v letech 1380 – 1383, vlastnil také další statky, například nedalekou Loučeň.²⁷ Zemřel v roce 1387 a zanechal po sobě čtyři nezletilé syny. Za ně spravoval majetek, Kopidlno a Nadslav, Bohuněk Puklice z Friedsteina.²⁸ Už v roce 1392 jsou jako správci vedeni Zdeňkovi synové Jan a Zdeněk. O pět let později se Jan stal pánem na Loučeni a Zdeněk spravoval Kopidlno s mladším bratrem Stráníkem.²⁹ Tito tři synové Zdeňka z Nadslavi založili tři rodové větve pánů z Kopidlna, a to Loučeňské z Kopidlna, Stráníky z Kopidlna a Kopidlnské z Kopidlna. Nejmladší bratr Václav se vydal na kněžskou dráhu.³⁰

Nejstarší Zdeňkův syn Jan, který pobýval od r. 1403 na Loučeni, měl potomka Zdeňka, pána na Staré. Janovi vnuci Zdeněk a Jindřich byli poslední potomci této rodové větve. O Jindřichovi máme doloženo, že držel obec Žlunice. Zdeněk Loučeňský z Kopidlna zemřel v roce 1532 jako poslední potomek této rodové linie.³¹

Druhá větev pánů z Kopidlna byli Stráníkové z Kopidlna. Tu větev založil Zdeňkův třetí syn Stráník. On a jeho tři synové Jan, Purkhart a Petr drželi statek Střevač, Kněžice a

²³ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 6. Wočko z Kopidlna je také uváděn jako Vok z Kopidlna. Karel Kuča ho jmenuje jako domnělého pána z rodu Kravař, dle erbů. Zmínky o Vokovi z Kopidlna jako pánovi z Kravař uvádí i SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 306.

²⁴ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 6. Stejně informace uvádí i SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 306.

²⁵ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 2.

²⁶ *Ottův slovník naučný*. 14. díl. Praha, 1899. s. 771. A. Sedláček také uvádí Zdeňka z Nadslavi jako předka pánů z Kopidlna. Jako majitele Kopidlna ho zmiňuje od r. 1383, dále také jako majitele Nadslavi a Loučeň. s. 307.

²⁷ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 6.

²⁸ Tamtéž. s. 6.

²⁹ Tamtéž. s. 6.

³⁰ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 2.

³¹ *Ottův slovník naučný*. 14. díl. Praha, 1899. s. 771 .

Městec. Během let potomci těchto synů měli v držení ještě obec Zachrašťany, Studenec či Kamennou Lhotu a statek Lištný. Posledními potomky byli bratřenci Matouš a Emanuel, kteří žili ještě koncem 18. století.³²

Nejzajímavější rodovou větví, a pro dějiny Kopidlna také nejdůležitější, je ovšem třetí linie potomků Zdeňka z Nadslavi, a to Kopidlnští z Kopidlna pocházející od druhého Zdeňkova syna Zdeňka z Kopidlna, toho jména druhého. Zdeněk z Kopidlna měl se svou ženou Annou, dcerou Merkvarta z Údrnic, syna opět se stejným jménem Zdeněk. Zdeněk třetí z Kopidlna byl zván jako Zdenata³³ a panství Kopidlno a Nadslav převzal po otcově smrti v roce 1419. Máme doloženou jeho účast na časlavském sněmu v roce 1440. Zdenata také velmi podporoval krále Jiřího z Poděbrad a dokonce se účastnil i dobytí Prahy v roce 1448.³⁴ Po Zdenatově smrti v roce 1463 přešlo panství do rukou Zdeňka z Loučeně a ze Staré, který se stal až do roku 1468 poručíkem nezletilého Zdenatova syna Zdeňka, toho jména už čtvrtého.³⁵ O Zdeňkovi víme, že stejně jako jeho otec podporoval krále Jiřího z Poděbrad, jelikož se koncem šedesátých let účastnil jeho soupeření s uherským panovníkem Matyášem Korvínem.³⁶ V letech 1487 – 1489 byl přísedícím zemského soudu v Čechách. V roce 1487 dostal od krále Vladislava Jagellonského do svého držení vesnici Kamensko a rozšířil tak svůj majetek.³⁷ Zdeněk se oženil s Eliškou z Nemyčevsi a měl s ní tři syny, Jana, Jiříka a Zikmunda, kteří jsou pravděpodobně nejproslulejšími pány z Kopidlna. Po otcově smrti roku 1498 spravovali panství Kopidlno všichni tři synové společně, jak dokládá listina z roku 1501, kde jim král Vladislav II. Jagellonský potvrzuje držbu vsi Drahorazi.

Životy všech bratrů poznamenala událost, která se stala 3. října 1506 na Starém Městě pražském, kde se konal výroční trh. Trhu se účastnil i čtyřiaadvacetiletý Jan, který tam v hádce zabil zemana Jana Cukra z Tamfeldu.³⁸ Tehdejší purkmistr Daniel Rauš odsoudil Jana z Kopidlna bez vědomí jiných pánů a ještě toho samého dne večer mu nechal setnout hlavu. Jak se ukázalo, Janova poprava byla velmi unáhleným činem, který přispěl ještě k větším roztržkám mezi měšťany a šlechtici, kteří v té době mezi sebou měli velmi napjaté vztahy. Jan Kopidlnský sice spáchal trestný čin a měl být potrestán, ale městská rada jednala velmi ukvapeně, když obžalovaného ani nevyslechla a před smrtí mu neposkytla ani možnost

³² MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, 2. díl. Praha, 2010. s. 322. Ottův slovník naučný uvádí jako posledního potomka této rodové linie Jana Petra, který byl otcem Emanuela a zemřel v Praze v roce 1788. In *Ottův slovník naučný*. 14. díl. Praha, 1899. s. 772.

³³ A. Sedláček uvádí Zdenatu z Kopidlana jako Zdenata řečený z Drahoraze.

³⁴ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 2.

³⁵ Tamtéž. s. 2.

³⁶ FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva 24. 10. 1517: Urození versus neurození*. Praha, 2006. s. 53.

³⁷ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 7.

³⁸ FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva*. s. 54.

vyzpovídat se.³⁹ Trestné činy šlechticů v té době spadaly pod zemský nebo komorní soud, poprava Jana z Kopidlna tedy nebyla podle práva. Jiřík z Kopidlna na popravu svého bratra reagoval vůči obyvatelům Starého Města pražského velmi pomstychtivě, shromáždil kolem sebe řadu dobrodruhů a s nimi se vydal na loupežnickou dráhu. Od října 1506 jako loupežník přepadával Staroměstské a jejich spojence. Jiřík proslul v tomto řemeslu zvláště tím, že rád napadlé nešťastníky mrzačil, osekával jim části těla a občas se snížil i k vraždě. Jiřík postoupil správu panství plně svému bratrovi Zikmundovi a matce Elišce z Nemyčevsi a sám se soustředil na přepadávání pražských kupců a obchodníků.⁴⁰ Činnost Jiříka Kopidlinského velmi úspěšně pokračovala, měl na své straně podporu pánů a rytířů, kteří nesouhlasili s nespravedlivou popravou Jiříkova bratra. Šlechta očividně nedůvěřovala městským soudům a netolerovala jejich tresty. Jak uvádí Jindřich Francek ve své práci *Svatováclavská smlouva*, činnost Kopidlinského zjevně toleroval i nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu, známý svou averzí vůči královským městům.⁴¹ Dva roky po popravě Jana z Kopidlna ovšem prohlásil král Vladislav II. Jiříka a jeho druhy za zrádce, začalo tedy stíhání zločinců. Jako reakci pražané v čele s hejtmanem Václavem Kavanem z Dědihab vedli vojenskou výpravu proti Kopidlnu a část městečka roku 1509 vypálili.⁴² Ovšem panství už tehdy vlastnil bratr Zikmund s matkou Eliškou a pražany za neoprávněný čin zažalovali a požadovali jako náhradu 40 000 kop grošů, dostali ale pouze polovinu.⁴³ Král definitivně rozhodl o Kopidlanských: Janova poprava neškodila jeho cti, ani Jiří jako opovědník neztratil svou čest, válka s pražskými a jinými městy má skončit a nemá být jemu ani jeho pomocníkům ničím zlým vzpomínána, všichni zajatci mají být propuštěni.⁴⁴ V roce 1510 Jiřík Kopidlinský vstoupil do služeb loupežníka Zdeňka Dobrohosta z Ronšperka a stal se purkrabím na Starém Herštějně. Odtud byly podnikány výpravy proti Falci, ale ještě téhož roku na hrad zaútočil nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu s krajskou hotovostí a hrad dobyl. Jiřík Kopidlinský pravděpodobně zemřel při obléhání hradu nebo byl později popraven, ale přesné údaje o jeho smrti nemáme.⁴⁵

Zatímco Jiřík přepadával Pražany a po tři roky s nimi vedl soukromou válku, jeho bratr Zikmund dovedl Kopidlnu k hospodářskému rozkvětu. V této době už se prameny

³⁹ FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva*. s. 54.

⁴⁰ Tamtéž, s. 56. O Jiřím Kopidlinském a jeho boji proti pražanům také MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526): Města*. 3. díl. Praha, 1998. s. 344 – 349.

⁴¹ FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva*. s. 63.

⁴² Po požáru zanikla hořící tvrz zvaná „Na Sklipku“ a dolní tvrz, původní vodní, byla následujícími pány z Haugvic přebudována na renesanční zámek. PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno*. s. 9.

⁴³ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 9.

⁴⁴ FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva*. s. 67.

⁴⁵ Tamtéž. s. 69.

zmiňují o Kopidlnu jako o městečku, vlastně už od poloviny 15. století. Naposledy je Kopidlnu jako ves zmíněno v roce 1406. Jak uvádí Karel Kuča, na Zikmundovu žádost udělil král Vladislav II. Jagellonský v roce 1514 Kopidlnu právo dvou výročních trhů a týdenní trh přeložil z pátku na středu.⁴⁶ Výroční trhy se měly konat ve středu před sv. Filipem a středu před sv. Jakubem. Současně s výročními trhy získal Zikmund právo vybírat před každým jarmarkem clo na opravu městských cest.⁴⁷ Zikmund se také zasloužil o získání erbu pro Kopidlnu. V roce 1523 daroval král Ludvík Jagellonský městečku erb a pečeť.⁴⁸ Městečko bylo nadáno znakem podle vzoru erbu pánů z Kopidlna, ti měli v modrém poli kozlí hlavu z polovice stříbrnou a z polovice černou.⁴⁹ Tento znak má město Kopidlnu dodnes. Zikmund se o své městečko velmi dobře staral, v roce 1524 na něj převedl právo vybírat clo, které obdržel od krále Vladislava II., také městečku daroval solnici.⁵⁰ Zikmund z Kopidlna byl posledním majitelem z rodu Kopidlnských, jelikož v roce 1527 městečko Kopidlnu, dvůr i tvrz prodal, a to i s přílehlou vsí Cholenice, která byla k panství připojena v druhé polovině 15. století.⁵¹ Panství bylo prodáno panu Václavovi Haugvicovi z Biskupic za 3 300 kop českých grošů.⁵² Linie Kopidlnských z Kopidlna existovala dál, ale nemáme o ní mnoho zpráv. Víme, že Zikmund měl syna Jiřího a dále dva vnuky, Jana a Jiřího. Ti drželi statky Černín, Újezd sv. Jana a Dobrou Vodu.⁵³ V polovině 17. století se informace o této rodové linii ztrácí úplně, je to pravděpodobně způsobeno velkou vlnou emigrace po Bílé hoře. Máme doloženo, že vnuk Zikmunda, Jan Kopidlnský, se účastnil českého stavovského povstání v roce 1618 a po bitvě na Bílé hoře emigroval kvůli víře. Přesto byl později omilostněn, jelikož těsně před porážkou stavů přešel na stranu císařských.⁵⁴ Po Janově emigraci už nemáme o této rodové linii Kopidlnských z Kopidlna žádné zprávy.

⁴⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 58.

⁴⁷ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 3.

⁴⁸ Tamtéž. s. 3.

⁴⁹ *Ottův slovník naučný*. 14. díl. Praha, 1899. s. 771

⁵⁰ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 3

⁵¹ Tamtéž. s. 3. V této době panství Kopidlnu čítalo městečko Kopidlnu a devět vesnic (Cholenice, Bučoves, Břístev, Mlejnice, Pšoves, Židovice, Běchary, Slavostice a Vršec). Je tak uvedeno v *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 5 a VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie*. s. 310.

⁵² *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 9.

⁵³ *Ottův slovník naučný*. 14. díl. Praha, 1899. s. 771.

⁵⁴ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 10. Tomáš Bílek také uvádí, že Jan Kopidlnský byl osvobozen od pokuty a po prodeji svého lenního dvoru v Poděbradech odjel do exilu. Další potomci nejsou zmiňováni. In BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. 1. díl*. Praha, 1882. s. 292.

Rod Haugviců z Biskupic je původem míšeňský rod, který přišel přes Lužici do Slezska. Podle některých pramenů pocházejí Haugvicové z kmenů polabských Slovanů.⁵⁵ Rod Haugviců byl velmi rozvětvený, potomci rodu žili v Čechách i za hranicemi. Haugvicové z Biskupic vlastnili především Bouzov na Moravě, ale měli své statky i v Čechách. Mnozí členové rodu zastávali i vysoké zemské úřady.⁵⁶ V rukou rodu Haugviců z Biskupic zůstalo panství Kopidlno v letech 1527 – 1559. V těchto čtyřiceti letech prošla původní zemanská tvrz rozsáhlou přeměnou. Karel Kuča uvádí, že tvrz obklopená soustavou valů a vodních příkopů byla přestavěna v moderní renesanční zámek. V roce 1548 se tvrz skládala ze starého a ještě nedokončeného nového domu.⁵⁷ Václav Haugvic zemřel 27. května 1535, a tak držba panství přešla na jeho manželku Johanku z Klinštejna, protože jeho synové nebyli plnoletí. Až v roce 1548 došlo k rozdělení panství mezi tři Václavovy syny, Jindřicha, Jana a Ladislava. Jan dostal polovinu tvrze Kopidlno, díl dvoru a vesnic, část městečka a další úroky. Ladislav dostal druhou polovinu tvrze, dvoru a městečka, k tomu úroky ve vesnicích Pše, Cholenice, Budčeves, Mlýnec a Židovice. Nejmladší syn Jindřich dostal statek Nepokojnici, který přikoupila jeho matka v době jeho nezletilosti. Ladislav brzy zemřel a jeho díl připadl Janovi.⁵⁸

Roku 1559 byl zámek, městečko Kopidlno, Češov se svobodným dvorem a přilehlé vesnice prodány Kryštofovi Rabenhauptovi ze Suché za 24 000 kop českých grošů.⁵⁹ Za Kryštofovy držby došlo k dokončení přestavby tvrze do podoby jednopatrového renesančního zámku s dvěma arkádovými lodžii a třemi věžemi. V této době (kolem r. 1564) byla také vysušena bažina kolem zámku a přebudována na rybník.⁶⁰ Kryštof měl se svou manželkou Marjanou z Tetova syny Baltazara a Kryštofa a dcery Magdalenu a Elišku.⁶¹ Po roce 1592, kdy Kryštof umírá, přešlo panství na jeho syna Baltazara, který po určitý čas zastával funkci hejtmana Hradeckého kraje. Jelikož Baltazar neměl děti, musel vyřešit otázku správy panství po své smrti. Rozhodl se celý svůj majetek odkázat Janu Rudolfu Trčkovi z Lípy na Opočně, Smiřicích a Světlé. Platilo to pouze pro případ, že by zemřel bez mužských potomků, toto opatření učinil v roce 1614, dva roky před svou smrtí. Když Baltazar v roce 1616 zemřel,

⁵⁵ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. 1. díl. Praha, 2008. s. 333.

⁵⁶ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschaft-s und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 10. Podrobněji o rodu Haugviců In *Ottův slovník naučný*. 10. díl. Praha, 1896. s. 959 – 962.

⁵⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 58. Pavel Vlček také hovoří o nedokončeném sídle v r. 1558, ale už zmiňuje nový dům. Stavba pak měla být dokončena v r. 1559. Podrobnější popis nového i starého domu SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 306.

⁵⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 307 – 308.

⁵⁹ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 10.

⁶⁰ PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno*. s. 9.

⁶¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 308.

panství Kopidlna se všemi vesnicemi skutečně přešlo do vlastnictví Jana Rudolfa Trčky z Lípy. Ovšem několik dní po smrti Baltazara se městečko dočkalo polepšení, o které se významně zasloužil ještě bývalý pán. Císař Matyáš vydal privilegium, kterým městečku uděloval právo na třetí výroční trh a dále potvrdil stávající majestát krále Vladislava II. na vybírání jarmarečního cla.⁶² Po smrti Baltazara Rabenhaupta převzal panství Jan Rudolf Trčka z Lípy, ale musel vyplatit Baltazarovu manželku Elišku, která dostala 26 000 kop míšenský grošů.⁶³

Trčkové z Lípy byl jeden z nejbohatších a nejvýznamnějších českých šlechtických rodů v 16. a 17. století. Své přízvisko odvozovali od vsi Lípa u Hradce Králové.⁶⁴ Jan Rudolf Trčka byl sice jeden z nejbohatších šlechticů své doby, ale do panského stavu byl přijat teprve roku 1611.⁶⁵ Neměl politické ambice a nebyl ani příliš aktivní v povstání českých stavů proti Habsburkům, přesto byl po Bílé hoře vyšetřován jako povstalec. Díky své manželce Marii Magdaleně rozené z Lobkovic,⁶⁶ která zapůjčila císaři 24 000 kop grošů, byl Jan Rudolf nakonec omilostněn a nebyl mu ani zkonfiskován majetek. Naopak na pobělohorských konfiskacích manželé Trčkovi velmi zbohatli, hlavně zásluhou Janovy manželky. Jan Rudolf byl roku 1629 povýšen do stavu říšských hrabat, byl také komorníkem Ferdinanda II. a ještě v roce 1633, rok před smrtí, zastával úřad zemského soudce.⁶⁷ Janův syn Adam Erdman úzce spolupracoval s Valdštejnem a byl spolu s ním zabit v Chebu v roce 1634. Po Valdštejnově smrti měl být Jan Rudolf vyšetřován kvůli možné spolupráci s Valdštejnem, zemřel ovšem před začátkem výslechu a celé trčkovské jmění bylo konfiskováno.⁶⁸

Pro Jana Rudolfa Trčku nebylo získání Kopidlna patrně nijak významnou událostí. Na Kopidlně nikdy trvale nasídlil, ale za jeho držby byla pravděpodobně úplně dokončena stavba trojkřídlého renesančního zámku. V době vlády Jana Rudolfa Trčky se v Evropě rozhořel třicetiletý válečný konflikt, Jan byl původním vyznáním pod obojí, musel tedy přestoupit ke katolictví. Přesto své poddané, kteří byli z velké části utrakvistického vyznání, ve víře příliš neomezoval a byl tolerantní.⁶⁹ Karel Kuča uvádí, že v roce 1619 se Jan Trčka vzdal odúmrti a

⁶² Clo činilo jeden bílý peníz z každého koně týden před a týden po jarmarku. ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 4.

⁶³ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 10.

⁶⁴ *Ottův slovník naučný*. 25. díl. Praha, 1906. s. 677 .

⁶⁵ JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Praha, 1987. s. 266.

⁶⁶ Velmi významná žena první poloviny 17. století v Čechách, velmi zbohatla na pobělohorských konfiskacích a zapletla se i do politického dění. Více o ní např. JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Praha, 1987.

⁶⁷ *Ottův slovník naučný*. 25. díl. Praha, 1906. s. 679. Podrobněji o Janu Rudolfu Trčkovi např. JANÁČEK, Josef. *Valdštejn a jeho doba*. Praha, 2003. s. 260 – 263 a 420 – 422.

⁶⁸ *Ottův slovník naučný*. 25. díl. Praha, 1906. s. 680.

⁶⁹ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 4.

udělil svým poddaným právo volně nakládat se svými statky.⁷⁰ V roce 1624 Trčkova manželka Marie Magdalena uzavřela smlouvu s Albrechtem z Valdštejna. Panství Kopidlno a statky Bartoušov a Újezd vyměnila s Albrechtem za panství Nové Město na Moravě a statky Sadová, Žiželoves, Heřmanice, Vamberk, Hradiště, Abršpach, Vlčkovice, Miškolezy, Dubenec a Libchavu. Marie Magdalena musela ještě doplatit 100 000 kop grošů a navíc si Albrecht ponechal vesnici Doubrava ze statku Žiželoves.⁷¹ Vesnice Újezd byla začleněna do panství Hořice a Kopidlno se takto stalo součástí frýdlantského vévodství až do roku 1634, kdy byl Albrecht z Valdštejna zavražděn a jeho majetek zkonfiskován. Roku 1629 byli do Kopidlna spolu s vojáky přivedeni jezuité Pavel Václav Halerius a Jan Nezovius a všichni kopidlnští měšťané byli nuceni přestoupit ke katolické víře.⁷²

Po zániku Frýdlantského vévodství bylo Kopidlno císařem věnováno Zikmundovi Ludvíkovi z Ditrichštejna, ten ho ale už v roce 1638 vyměnil za panství Ivančice na Moravě s tehdejším majitelem Jindřichem Šlikem z Pasounu a Holejče.⁷³ Tím přešlo Kopidlno do vlastnictví rodu Šliků a zůstalo tak až do 20. století. Jindřich Šlik pocházel z české šlechtické rodiny, která je původem z Chebska. Jindřich se vydal cestou vojenské kariéry. Za stavovského povstání vstoupil do služeb povstalých moravských stavů a velel moravskému pluku pěchoty v bitvě na Bílé hoře. I když mnozí jeho příbuzní byli do povstání zapleteni politicky, Jindřich Šlik neměl později žádné potíže. Po porážce stavů císař uznal, že Šlik konal jen vojenskou službu a nebojoval z politických důvodů. V roce 1621 přestoupil Šlik ke katolictví a sloužil jako plukovník v Uhrách, po čtyřech letech vstoupil jako plukovník do císařské armády a sloužil pod Valdštejnem.⁷⁴ Roku 1627 se stal polním maršálkem, o pět let později byl jmenován prezidentem dvorské válečné rady a tajným radou. Šlik byl také povýšen do stavu říšských hrabat. Nahromadil velké jmění, dokonce po Valdštejnově smrti získal z konfiskace nějaké jeho majetky. V 30. letech koupil Ploskovice, Veliš a Staré Hrady, zdědil Planou, kde zřídil mincovnu. Roku 1646 mu bylo potvrzeno právo razit mince.⁷⁵

Během třicetileté války utrpělo Kopidlno značné škody od Švédů, kteří jej několikrát vydrancovali a vypálili. Jindřich Šlik započal s obnovami u zdevastovaného zámku a provedl rozsáhlou přestavbu do raně barokní podoby. Jindřich Šlik ale v roce 1650 zemřel, a tak v

⁷⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 58.

⁷¹ *Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte*. Jičín, 1895. s. 11.

⁷² ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 4.

⁷³ PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno*. s. 9.

⁷⁴ JANÁČEK, Josef. *Valdštejn*. s. 477.

⁷⁵ *Ottův slovník naučný*. 24. díl. Praha, 1906. s. 678.

přestavbě zámku pokračoval jeho syn František Arnošt Šlik.⁷⁶ Přestavba probíhala až do roku 1674.⁷⁷ Karel Kuča uvádí, že severní a západní křídlo využilo starších budov, třetí křídlo vzniklo zcela nově. Dvoupatrová budova získala nádvoří s arkádami otevřenými východně do zámeckého parku. Při přestavbě zámku zaniklo starší opevnění, ale jeho zbytky byly nalezeny v okolí zámku ještě v 19. století.⁷⁸ Kopidlnu už zůstalo v držení hrabat Šliků a pro Františka Arnošta Šlika se stalo trvalým sídlem. Ten roku 1661 získal povolení od císaře Leopolda I. ke zřízení svěřenství z panství Kopidlna a Staré Hradky.⁷⁹ Ke vzniku fideikomisu došlo roku 1672.⁸⁰ František Arnošt zemřel v roce 1675 a panství přešlo na staršího syna Františka Josefa. Na základě nedělitelnosti statků měl vyplácet mladšímu bratrovi Leopoldovi Josefovi roční apanáž, ale protože tuto svou povinnost nedodržoval, dostal se spor až k zemskému soudu. Rozsudek soudu z r. 1686 určil, aby bylo panství rozděleno na čtyři díly, z nichž velišský připadl Leopoldovi, bartoušský, starohradský a kopidlnský Františkovi. Od následujícího roku existovala dvě panství Veliš a Kopidlna. František Josef své panství rozšířil četnými koupěmi.⁸¹ Za držby Františka Josefa získalo Kopidlna barokní kostel a v roce 1738 také právo čtvrtého výročního trhu od císaře Karla VI.⁸²

1.2 Vnitřní poměry a správa v Kopidlně v raném novověku

Co se týká tržního a hospodářského rozvoje městečka, o ten se zasloužil již na počátku 16. století Zikmund z Kopidlna, když vymohl pro Kopidlnu právo dvou výročních trhů a trhu týdenního. V 16. století také došlo k rozmachu řemeslné výroby. Byli uvedeni tito řemeslníci: kolář, kameník, pekař, truhlář, řezník, bednář. Avšak hlavním zdrojem obživy zůstávalo zemědělství, kterým se zabývali i mnozí řemeslníci. Během třicetileté války hospodářský vývoj stagnoval, další ránou pro městečko byl požár v roce 1667, kdy Kopidlna téměř celé shořelo. Před požárem bylo městečko tvořeno hlavně domy kolem náměstí, v druhé polovině

⁷⁶ František Arnošt měl původně v úmyslu vstoupit do kartuziánského řádu a vzdát se světského bohatství, což se jeho otci, vzhledem k tomu, že to byl jeho jediný syn, příliš nelíbilo. Nakonec ale František z noviciátu vystoupil a ujal se rodového majetku. In: *Ottův slovník naučný*. 24. díl. Praha, 1906. s. 678. K F. A. Šlikovi také MAŤA, Petr. *Svět*. s.548.

⁷⁷ PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlna*. s. 9. Už roku 1660 je v pramenech zmiňován nový, velkým nákladem vystavěný zámek s krásnými pokoji, sklepy a komorami. Je také uvedeno, že k zámku náležely vesnice Cholenice, Vršec, Slavostice, Židovice, Běchary, Mlýnec, Budčevy, Pšoves a městečko Kopidlna. ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 5.

⁷⁸ KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 58. O přestavbě zámku se zmiňuje také Pavel Vlček, ale jen velmi okrajově. Uvádí, že zámek prošel obnovou a dokončovací práce trvaly do roku 1674. In: VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie*. s. 310.

⁷⁹ *Ottův slovník naučný*. 24. díl. Praha, 1906. s. 678.

⁸⁰ VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie*. s. 310.

⁸¹ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 5.

⁸² KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 58.

17. století se ale zástavba rozšířila, zejména podél hlavní ulice.⁸³ Berní rula uvádí k roku 1654 v Kopidlně 44 sousedů z toho 8 nově usedlých, 3 pustá místa (1 chalupnické a 2 zahradnické) a 1 hamfešní dvůr paní Kateřiny Jeníkové, celkem tedy 47 domů. Ze 44 sousedů bylo 6 řezníků, 5 krejčích, 5 tkalců, 5 ševců, 3 pekaři, 3 tesaři, 2 sládcí, 2 kováři, 1 mandlír, 1 mlynář, 1 handlír, 1 městský písař Matěj Kordiš, 1 písař vobroční a 1 panský myslivec. U šesti není živnost uvedena.⁸⁴ Pro celé kopidlenské panství uvádí berní rula 250 sousedů a sedláků, 169 chalupníků, 22 zahradníků, 4 svobodné dvory, 86 pustých stavení, 3 farní kostely a 12 filiálních, 7 mlýnů. Nově usedlých lidí bylo 37. Dále berní rula uvádí 8 Židů na panství.⁸⁵ Ve druhé půli 17. století došlo k obnově a nárůstu počtu domů. K roku 1713 je už v Kopidlně doloženo 80 domů a 426 obyvatel.⁸⁶ Podle Markéty Česákové a Mileny Heligrové se v 60. letech 17. století v Kopidlně vyskytovaly cechy řemesla kovářského, kolářského, řeznického, krejčovského, ševcovského, bednářského, zámečnického, truhlářského a tkalcovského.⁸⁷

Náboženskou situaci v Kopidlně a na celém panství bychom mohli zjistit ze soupisu poddaných podle víry z roku 1651, bohužel ten se pro Kopidlnu nedochoval. Můžeme předpokládat, že většina obyvatel byla katolického vyznání, jelikož v 17. století platilo Obnovené zřízení zemské, které nařizovalo pouze katolickou víru. Šlikové, jako majitelé panství, také vyznávali katolictví, jak bylo výše zmíněno.

Informace o kopidlenské městské samosprávě nejsou až do konce 17. století v pramenech příliš zmiňovány. Dozvídáme se pouze strohé informace z královských privilegií, která byla městečku udělena v 16. století. V těchto pramenech jsou uváděni purkmistr⁸⁸, konšelé a vši obec městská, jako zástupci městské správy v Kopidlně.⁸⁹ Přesnější informace jsou uvedeny v pamětní knize z konce 17. století. K roku 1674 je uváděn kopidlenský purkmistr a dvanáct radních, dále dva rychtáři,⁹⁰ šest starších obecních, dva vážní, dva celní a jeden servus. Jsou

⁸³ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 9.

⁸⁴ ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda. *Berní rula. Kraj Hradecký III., svazek 14*. Praha, 2009. s. 218 – 220.

⁸⁵ Tamtéž. s. 227.

⁸⁶ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 9.

⁸⁷ Tamtéž. s. 9.

⁸⁸ Česky také starosta města. V literatuře uváděn jako primátor či primas města. Podrobněji o něm WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: Život veřejný v 15. a 16. věku: mezi roky 1420-1620. Díl první*. Praha, 1890. s. 671 – 687.

⁸⁹ Tak je uvedeno v inventáři Archivu města Kopidlna. ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 6.

⁹⁰ Rychtář měl ve městě dohled nad nižším soudnictvím, podílel se na správě města a zastupoval ve městě vrchnost. Ve středověku byl nejdůležitější osobou ve městě, ve 14. století ovšem získává na důležitosti purkmistr. Podrobněji WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku: mezi roky 1420 – 1620. Díl druhý*, Praha 1892. s. 3 – 27.

zmíněny i neúřední osoby, dva kominíci a dva správci.⁹¹ Ze stejného pramene se dozvídáme, že o rok později byl počet starších obecních snížen na dva. Zároveň se městská samospráva rozrostla o nové úředníky, a to o dva dozorce nad pekaři, čtyři dozorce nad škodami a o pět hatníků,⁹² kterých bylo později sedm.⁹³ Dále se správa rozšířila o dva dozorce nad řezníky v roce 1677. Nejvíce prosperující řemeslo v Kopidlně bylo patrně řemeslo pekařské a řeznické, jak dokládá zřízení dohlížitelů právě nad těmito řemesly. Přitom existence cechu pekařů je v Kopidlně doložena až k roku 1721.⁹⁴ V následujících letech se městská samospráva příliš neměnila. Později přibýly další osoby neúřední, a to dva hajní od roku 1691 a tři kostelníci a pět zvoníků od roku 1703. V první polovině 18. století se také součástí městské samosprávy stávají výběrčí daní (od roku 1721).⁹⁵ Podstatných změn se samospráva dočkala až v polovině 18. století, nejvíce za Marie Terezie a Josefa II.

Do kompetence městské samosprávy patřilo také soudnictví. Městečko Kopidlno drželo dokonce hrdelní právo III. třídy. Od konce 17. století však dozor nad trestní agendou prováděli krajští hejtmani.⁹⁶ Za vlády Marie Terezie pak prošlo hrdelní soudnictví reformou a k roku 1765 Kopidlno o své hrdelní právo přišlo.⁹⁷

Svatební smlouvy jakožto správní záležitosti měl na starost především purkmistr městečka. Purkmistr zastával ve městečku funkci prvního správního úředníka, plnil tedy podobnou funkci jako dnešní starosta. V drtivé většině případů kopidlnských svatebních smluv je jako svědek uváděn právě purkmistr městečka a páni konšelé. Jsou také uváděni i jako zástupci nevěsty nebo ženicha.

⁹¹ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 6.

⁹² Od slova hat (staročesky - cesta v bažinatých místech). Hat' jsou svazky slámy nebo proutí, ze kterých se vytvářely cesty v bažinatých územích například na obchodních stezkách nebo se jimi zpevňovaly svahy a břehy.

⁹³ Tamtéž. s. 6.

⁹⁴ Tamtéž. s. 9.

⁹⁵ Tamtéž. s. 6.

⁹⁶ Kopidlno původně náleželo ke kraji hradeckému, od r. 1751 se stalo součástí od něj odděleného kraje bydžovského a od r. 1850 spadalo Kopidlno do kraje jičínského. Dnes opět patří ke kraji hradeckému.

⁹⁷ ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv*. s. 7.

II. SŇATKY V ČECHÁCH V RANÉM NOVOVĚKU

Problematicke sňatků a svatebních smluv nebylo v minulosti věnováno mnoho pozornosti, a proto je tato oblast nepříliš probádána. Michaela Hrubá zájem historiků o toto téma rozděluje do tří kategorií. První pohled je právně historický, kdy se historik zajímá nejvíce o právní postavení ženy v minulosti.⁹⁸ Druhý pohled je v rámci historické demografie zaměřené na sňatečnost, sňatkový věk a vlivy působící na sňatečnost. Toto bádání je většinou spojeno s analýzami církevních matrik. Třetí pohled je náhledem kulturně historickým, který zahrnuje i etnograficky zaměřené studie.⁹⁹ Ty se však většinou věnují pouze popisu obřadu z hlediska obyčejů určitého kraje.¹⁰⁰

České historické bádání v oblasti svateb se omezuje pouze na několik dílčích studií, převážně se pohybujících v kategorii historické demografie. Zahraniční i čeští historičtí demografové se zabývali studiem svateb již od 60. let 20. století. Jejich výzkumy se týkaly především městského a venkovského prostředí.¹⁰¹ Výzkumy se zaměřují nejvíce na 18. a 19. století.¹⁰² Životními cykly venkovského obyvatelstva, a tedy i sňatky, v raném novověku se zabývá například Josef Gulich.¹⁰³ Problematikou venkovské poddanské rodiny a sňatky v 19. století se také zabývá Alice Velková.¹⁰⁴ Pramenná základna v podobě matričních zápisů neposkytuje velké množství informací, omezuje se na datum a jména snoubenců a výčet svědků, někdy ani těch ne. Větší množství informací nám potom poskytují dochované knihy svatebních smluv, které zmiňují i majetkové vyrovnání, často povolání snoubenců. Knihy smluv však nejsou dochovány ve velkém množství pro delší časový úsek a ani ony nemusí mapovat všechny sňatky v dané oblasti. Přestože mohou být velmi důležitým pramenem, byly svatební smlouvy v české historiografii až do 90. let opomíjeny.¹⁰⁵ S větším zájmem badatelů

⁹⁸ Z tohoto pohledu více ve studii: VOCEL, Jan Erazim. Postavené ženského pohlaví v právu českém In: *Právník* 1, 1861, s. 77 – 88. Nebo KLABOUCH, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha, 1962.

⁹⁹ HRUBÁ, Michaela. Sňatek. s. 19 – 20.

¹⁰⁰ K tomu FROLEC, Václav. *Svatební obřad. Současný stav a proměny*. Brno, 1983.

¹⁰¹ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 27.

¹⁰² Např. studie BRABCOVÁ, P. Svatby v 18. století z hlediska církevních matrik. In: *Český lid* 85, 1998. s. 257 – 262. Nebo FIALOVÁ, L. Vývoj sňatečnosti a plodnosti obyvatelstva v Českých zemích v 19. století. In: *Historická demografie* 12, 1987, s. 207 – 224.

¹⁰³ GRULICH, Josef. *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*. České Budějovice, 2008. ISBN 978-80-7394-091-1. Nebo např. GRULICH, Josef. "Slavnostní okamžiky" - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století). In: *Historická demografie* 23, 2000, s. 49-82.

¹⁰⁴ VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: Proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha, 2009. (především kapitola Životní cyklus, s. 362 -. 403.) Nebo studie VELKOVÁ, Alice. Svatební smlouvy ve venkovském prostředí v 1. polovině 19. století. In: Martina Halířová (red.), *Oznamuje se láskám našim...aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 75-87.

¹⁰⁵ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 27

o manželský život a svatby se setkáváme v prostředí šlechtickém,¹⁰⁶ kdy se dají využít i dochované prameny soukromého charakteru, jako jsou dopisy či deníky.¹⁰⁷

Rodinný život, manželství a vzájemné vztahy mezi manželi byly v raném novověku ovlivněny i společenským postavením a původem snoubenců. Manželský život a vstup do manželství nižších vrstev obyvatelstva se velmi odlišoval od života šlechty. Naproti tomu život obyvatel poddanských venkovských městeček a vesnic se příliš nerůznil a nezdá se, že kdy si mládenec z městečka vzal za ženu dívku z vesnice. I městské knihy (i knihy smluv) sloužily jak pro městečko, tak pro okolní vesnice.¹⁰⁸

V období raného novověku byly za nejdůležitější události v lidském životě považovány tři okamžiky, a sice narození, svatba a smrt. Tyto tři situace byly úzce spjaty se zaběhnutými obřady a jsou označovány jako tzv. přechodové rituály.¹⁰⁹ Zatímco křestní a pohřební rituály se podřizovaly biologickému koloběhu života, svatební obřady byly spíše společenskou událostí, jejíž konání šlo ovlivnit. Sňatek byl v minulosti chápán jako jeden z nejdůležitějších mezníků v životě člověka díky velkým změnám, které s sebou přinášel. Často teprve až svatbou byla definitivně uznána dospělost obou snoubenců.¹¹⁰ Množství rituálů a právních úkonů kolem sňatku mělo zdůraznit jeho význam a napomoci přechodu jedince z jednoho sociálního statusu do druhého.¹¹¹

V polovině 16. století stanovil Tridentský koncil uzavírání manželství v kostele za přítomnosti faráře a dvou svědků. Nedodržení tohoto nařízení znamenalo neplatné manželství. Farář měl díky asistenci při sňatcích zařízený pravidelný a nemalý příjem. V předbělohorské době, kdy byla většina poddaných nekatolického vyznání, unikal farářům zisk. Proto katolická vrchnost své poddané nutila zaplatit poplatky katolickým kněžím, a to i v případě oddání evangelickým knězem, kterému museli samozřejmě také zaplatit patřičné poplatky.¹¹²

Uzavření sňatku nebylo v minulosti vůbec jednoduchou záležitostí. Snoubenci museli překlenout mnoho překážek, které stály v cestě jejich společnému životu. Jedná se především o požadavky kanonického manželského práva vůči poddaným. Jednou z překážek uzavření

¹⁰⁶ O tom více např. BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže*, Praha 1997 (kapitoly Svatby posledních Rožmberků, Aristokratická rodina) s. 71 - 97 nebo BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef - KRÁL, Pavel - VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002. s. 303 – 337. Nebo MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004. s. 535 – 641.

¹⁰⁷ Např. BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef. Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence. In: *Opera historica* 6, 1998, s. 145-272.

¹⁰⁸ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 333.

¹⁰⁹ K přechodovým rituálům podrobněji: VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*. Praha, 1997.

¹¹⁰ KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera. s. 145.

¹¹¹ HRUBÁ, Michaela. Sňatek. s. 19.

¹¹² KLABOUC, Jiří. *Manželství*. s. 83.

sňatku bylo příbuzenství či švagrovství. Když uvážíme zákaz sezdání dvou lidí příbuzných až v sedmém stupni a poměrně malá venkovská sídliště, mohl tento zákaz znamenat velký problém při hledání snoubence. Katolická církev udělovala papežský dispens pro povolení sňatku, ale za tučnou úplatu.¹¹³ Dále církev apelovala na své věřící, že uzavření manželství bez souhlasu rodičů je hříchem, což mohlo leckdy představovat také nemalý problém.

V době nedostatku poddanských pracovních sil došlo k dalším omezením svobod při uzavírání sňatků. Vrchnost dohlížela na sňatky svých poddaných a snoubenci se bez povolení svého pána nesměli provdat. Vrchnost se tak snažila zamezit odchodu svých poddaných na jiná panství, a tím úbytku svých pracovních sil. Povolení o provdání na cizí panství udělila vrchnost většinou, jen pokud očekávala na své panství nějaké přiřazení jiného poddaného a samozřejmě za úplatu.¹¹⁴ Vrchnostenské povolení však bylo nutné i mezi snoubenci ze stejného panství. Roku 1680 vydala pražská konzistoř zákaz oddávání poddaných bez povolení vrchnosti. Ještě těžší to měl poddaný, který chtěl uzavřít sňatek s někým z města. V takovém případě vrchnost dávala povolení ještě méně ochotně a poddaný se musel zavázat, že děti z manželství budou podanými vrchnosti a nebudou požívat městského práva.¹¹⁵

O mnoho snadnější nebylo ani uzavírání sňatků ve městech. Chudina ve městech a služební čeleď neměla často lepší podmínky k životu než venkované.¹¹⁶ Měšťanské obyvatelstvo sice nepotřebovalo povolení feudální vrchnosti, ale pro uzavírání manželství byla stanovena pravidla určená předpisy cechovních organizací a obchodnických gild. Ve městech byl sňatek z velké části otázkou majetkového zajištění, a proto hrál majetek zpravidla hlavní roli při výběru partnera. Volba nastávajícího partnera byla také z velké části omezována rodiči nebo dalšími příbuznými. V některých případech došlo i k vydědění nebo alespoň částečnému zbavení majetku dětí, pokud si nevybraly partnera podle představ rodičů. Některé zprávy dokládají dokonce fyzické násilí na neposlušných dcerách, které mohli otcové uplatňovat.¹¹⁷

Jak se tedy v minulosti postupovalo při výběru partnera vhodného k uzavření sňatku? Je třeba vzít v úvahu, že nešlo jen o rozhodnutí dvou jedinců, ale byl brán také ohled na nové příbuzenské vztahy, které měly svatbou vzniknout. Vztahy mezi příbuzenstvím a materiální zajištěním byly dvě nejdůležitější věci, které byly zohledňovány při výběru partnera, láska měla v tomto případě velmi malou roli. Alice Klášterská uvádí, že často docházelo i k dvojím

¹¹³ Tamtéž. s. 80.

¹¹⁴ Tamtéž. s. 82.

¹¹⁵ Tamtéž. s. 82.

¹¹⁶ Více tamtéž. s. 90 – 91.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 91 – 92.

svatbám sourozenců, kteří si brali sourozence z jiného statku. Nebo například dcera z jednoho statku se provdala za dědice jiného statku a na oplátku ženichova sestra si vzala nevěstina bratra, také dědice statku.¹¹⁸ Tento příklad dokládá, jak důležité bylo utváření příbuzenských vztahů i majetkové zajištění.

Neméně důležitou roli hrál sociální původ obou snoubenců, rodinná strategie si kladla za cíl zajistit svým dětem co nejlepší budoucnost a postavení, nebo se alespoň snažila, aby se dosavadní postavení nezhoršilo.¹¹⁹ Muž vstupoval do manželství až tehdy, když bylo jisté, že dokáže zabezpečit svou rodinu po majetkové stránce, anebo tehdy, když k tomu měl - díky dědictví - předpoklady do budoucna. Dědic usedlosti si vybíral nejčastěji partnerku ze stejné sociální vrstvy, jeho sourozenci na tom byli podstatně hůře. Ti byli zcela závislí na dědickém podílu z majetku, který byl velmi proměnlivý. A právě výše majetku či věna, jaký obdrželi do budoucího života, přímo ovlivňovala volbu jejich partnera. Zajištění ženicha či věno nevěsty rozhodovalo také o sociálním zařazení celé nové rodiny.¹²⁰

Co se týče věku obou snoubenců, tak ten se v drtivé většině případů ve svatebních smlouvách vůbec neobjevuje. Lze jej zjistit až z farních matrik. Obecně lze říci, že věk snoubenců na vesnici byl nižší než ve městech. Nejčastěji docházelo ke sňatku mezi 20. a 24. rokem života. Ke sňatku mezi 15. a 19. rokem docházelo velmi zřídka a novomanželé často zůstávali bydlet u svých rodičů. K osamostatnění docházelo zpravidla až po ukončení čelední služby, kolem 24 let. Celkově muži vstupovali do manželství ve vyšším věku než ženy, jelikož museli dosáhnout majetkového zajištění pro svou budoucí rodinu, stávalo se tak tedy mezi 25 – 29 lety.¹²¹

Častá byla věková nerovnost mezi manželi. V měšťanských kruzích bylo běžné domlouvání sňatku bez přítomnosti nevěsty a snoubenci se před sňatkem kolikrát blíže neznali. Podle Jiřího Klaboucha byla průměrná délka života v 17. a 18. století asi kolem 40 let. Bylo tedy běžné, že při věkově nerovných manželstvích docházelo často k ovdovění v poměrně mladém věku. Vdovy i vdovci uzavírali samozřejmě manželství nová. V 17. století nebylo nic výjimečného, když jedinec uzavřel tři i více manželství během svého života.¹²² Klasická situace nastávala ve věkově rozdílných manželstvích a byla spojená s majetkovými spekulacemi. Mladá dívka si vzala postaršího vdovce a stala se podílníkem na majetku. Když

¹¹⁸ KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera. s. 164.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 163.

¹²⁰ Tamtéž. s. 146.

¹²¹ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 13 – 14. Podrobněji GRULICH, J. – ZEITLHOFER, H. Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století. In: *Historická demografie* 23, 1999. s. 49 – 54.

¹²² KLABOUC, Jiří. *Manželství*. s. 82.

ovdověla, stala se z ní postarší bohatá vdova, která se mohla znovu provdat, zpravidla za chudšího mládence. Ten si po ovdovění vzal mladou dívku a celá situace se opakovala.¹²³ K těmto okolnostem docházelo například ve městech v případě tovaryšů, kteří se mohli oženit až po dosažení mistrovského titulu. Do té doby zůstávali v domácnosti svého zaměstnavatele a po jeho úmrtí se často ženili s vdovami po mistrech.¹²⁴ Ovšem pokud vdova nemohla nabídnout majetek, vdávala se podruhé velmi obtížně a zůstávala vyřazena z manželského života, musela se živit prací či se spoléhat a své příbuzné.¹²⁵

Příležitostí k seznámení a výběru partnera bylo poměrně mnoho. Jednalo se o návštěvy četného příbuzenstva v okolních městečkách či vesnicích, pravidelná setkání v kostele, různé slavnostní příležitosti, setkávání na trzích, poutích či společná práce na poli nebo služba u sedláka či u dvora.¹²⁶ Po výběru partnera následovalo období dvoření, které spočívalo v návštěvách mládence u své vyvolené, získávání náklonnosti a vzájemné obdarovávání drobnostmi na důkaz přízně.¹²⁷ Po dostatečném průzkumu postavení a majetku protistrany a uvážení vhodnosti či nevhodnosti sňatku následovaly námluvy. Toto období začínalo tzv. vejselstvím, které spočívalo ve vyslání dvou zástupců ze strany ženicha k rodičům své nastávající. Tam byla dohodnuta výše věna a zajištění manželky pro případné vdovství. Potom byla teprve dotázána nevěsta, spíše jen pro formu, následně byla sepsána svatební smlouva.¹²⁸ Nevěstino věno neobsahovalo jen hotové peníze, těch ostatně otec dával své dceři zpravidla málo. Žena přinášela do manželství většinou nějaké kusy dobytka a tzv. vejpravu. Jednalo se o výbavu obsahující kromě osobních šatů a věcí i potřeby do nové domácnosti. Dále nevěsta přinášela do svazku vyhlídku na dědický podíl z majetku svých rodičů po jejich smrti.¹²⁹ V případě sirotků, a to i když byla naživu matka, se důvěrníci vysílali k poručníkovi. Poručník měl k svému svěřenci práva jako otec a mohl disponovat s majetkem osiřelé osoby.¹³⁰ Vdovy byly zastupovány purkmistrem a městskou radou, ale s majetkem disponovaly ony. Často se také stávalo, při sňatku s mladším ženichem, že si zámožné vdovy ze svého majetku vyměňovaly peněžní částky jen pro sebe, které potom mohly kdykoli odkázat svým dětem nebo svému manželovi.¹³¹

¹²³ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 61.

¹²⁴ KLABOUCH, Jiří. *Manželství*. s. 91.

¹²⁵ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 62.

¹²⁶ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 335.

¹²⁷ Tamtéž. s. 335.

¹²⁸ KLABOUCH, Jiří. *Manželství*. s. 92.

¹²⁹ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 335.

¹³⁰ KLABOUCH, Jiří. *Manželství*. s. 94

¹³¹ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 336.

Po námluvách následovaly zasnuby a ohlášky. Zasnuby představovaly veřejný závazek k uzavření sňatku a slib věrnosti obou snoubenců.¹³² Byly prvním oficiálním setkáním obou snoubenců a rodičů. Symbolicky byla vložena ruka nevěsty do dlaně ženicha a snoubenci se políbili. Na zasnubách byly také předány dary, nejčastěji v podobě šperků či šatů. Následně byly domluveny další okolnosti sňatku, případně rovnou zapsány do svatební smlouvy za přítomnosti svědků.¹³³ Roku 1215 nařídil papež Inocenc III. povinné ohlašování sňatků, aby se zabránilo neplatným manželstvím. V průběhu hlavních bohoslužeb tři neděle po sobě oznamoval kněz jména snoubenců, aby zjednal sňatku publicitu a mohlo se předejít případným překážkám bránícím v jeho uzavření. Kněz každého vyzýval, aby oznámil případnou překážku ohlašovaného sňatku. Pokud bylo třeba sňatek urychlit, mohli snoubenci požádat o provedení ohlášek pouze jednou za třikrát. Bez ohlášek nebylo možné sňatek uzavřít. Byl-li sňatek uzavřen bez ohlášek, byl sice platný, ale kněz i novomanželé dostali pokutu.¹³⁴ Nejdůležitější překážky, které měly být zjištěny během ohlášek, byly trvalí manželství, impotence, nedostatečný věk snoubenců či příbuzenství v 1. stupni. Překážky manželství byly však často i nesmyslné, např. překážka duchovního příbuzenství kmotra a kmotřence nebo švagrovství v pobočné linii až do 7. stupně. To představovalo na rozdíl od nedostatečného věku snoubenců překážku odstranitelnou. Farář pouze sepsal žádost o zproštění překážky, tzv. dispens, a po vyřízení této záležitosti mohl být sňatek uzavřen. Církev ovšem za udělení dispensu vybírala nemalé finanční částky. Veškerou dispensační moc a tedy i příjmy z udělení výminek měl v rukou až do roku 1888 papež.¹³⁵ Pavla Nácovská píše, že překážky sňatku mohly být ještě administrativní a sociální. V prvním případě se jedná např. o vrchnostenský souhlas se sňatkem, případ druhý pak zohledňuje sociální nerovnost snoubenců.¹³⁶

Po zasnubách a ohláškách mohlo konečně dojít k očekávanému sňatku. Jak vidíme, povolení svatby mohlo být leckdy velmi obtížné, není tedy divu, že povolená svatba znamenala v životě jednu z nejradostnějších událostí. Na vesnici a v malých městečkách představovala svatba důležitou společenskou událost pro široké okolí. Okázalost svatby nepředstavovala jen prezentaci blahobytu pořádajících rodin, ale byl brán i ohled na budoucí život a postavení nové rodiny. Tyto zřetele sledovala především účast mnoha vážených svatebních hostů a svědků, vzdálených příbuzných obou zúčastněných stran a mnohdy byly

¹³² KLABOUC, Jiří. *Manželství*. s. 65

¹³³ HRUBÁ, Michaela. *Sňatek*. s. 21

¹³⁴ MAREČKOVÁ, Marie. *Příručka praktické genealogie: Jak sestavit rodokmen*. Praha – Litomyšl, 2005. s. 14.

¹³⁵ KLABOUC, J. *Manželství*. s. 65. Podrobněji k překážkám manželství a udělení dispensu tamtéž. s. 64 – 66.

¹³⁶ NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 61.

zvání i všichni obyvatelé vesnice. Podle zámožnosti rodin probíhalo svatební veselí dva i více dní. Nejdůležitější den byl ten první, v kterém proběhly všechny významné obřady, další dny se nesly v duchu přátelského posezení a pohoštění na oslavu události.¹³⁷

Svatby se na vesnicích a v malých městečkách nejčastěji konaly v období masopustním s ohledem na potřeby zemědělského hospodářství a ve shodě s církevním kalendářem. Karel Fojtík uvádí, že jen malé množství sňatků bylo uzavíráno v podzimních měsících a jen zřídka se svatby konaly v květnu nebo v srpnu. Dále uvádí, že svatební smlouvy se nejčastěji uzavíraly v úterý, méně často ve středu, pondělí nebo neděli.¹³⁸

Svatební obřad byl jádrem celého svatebního několikadenního veselí. Snoubenci během celého veselí nosili na hlavách věnce. Při obřadu v kostele byla nejdůležitější otázka oddávajícího, jestli si jeden snoubenec bere druhého dobrovolně. Potom si snoubenci podali ruce a slíbili si věrnost až do smrti, na spojené ruce položil kněz štolu a tím bylo manželství stvrzeno. Pak pokračoval průvod hostů z kostela domů a začala hostina.¹³⁹

Snubní prsten, dnešní symbol vdané ženy či ženatého muže, má velmi hluboké kořeny, ač byl v různých dobách chápán s jemnými odlišnostmi. Tradičně vzájemné navléknutí snubního prstenu znamenalo stvrzení svazku a spojení manželů. Symboliku prstenu, ale jen jako zásnubního, objevujeme už ve starém Římě. V jiném případě se prsten objevuje jen jako zástava lásky a ne samotné potvrzení zásnubního aktu. Zásnubní prsten se jako symbol rozšířil později i v křesťanském světě. Až do 15. století se objevoval prsten zásnubní i snubní, nebyl ale povinnou součástí svatebního obřadu. Až po Tridentském koncilu roku 1563 zůstal prsten vyhrazen pouze pro svatební obřad. Prsten zprvu znamenal zástavu věrnosti a nemusel být nijak skvostný. Až počátkem našeho letopočtu se místo obyčejných železných kroužků používaly zlaté prsteny. Později se zlato dokonce stalo znakem manželské náklonnosti. Od středověku se prsten stal symbolem sexuální moci nad ženou. Okamžik navlečení na prst při obřadu byl vyhledáván čarodějkami, aby na novomanžele uvrhly kletbu neplodnosti. V 17. století se stalo zvykem upustit prsten na zem, pokud nevěsta měla podezření na přítomnost takových osob u obřadu. Tak bylo možno kletbu odvrátit. Zvyky se také rozcházejí v otázce, na jaké ruce se má prsten nosit. Pravá ruka byla chápána jako slavnostnější a ve středověku se jí dávala přednost. Ale prsten na levé ruce méně překážel při manuální činnosti a nemohlo

¹³⁷ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 334 – 336.

¹³⁸ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 335. K tomuto závěru dochází např. i SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 36 – 37. Nebo VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 62.

¹³⁹ Podrobněji WINTER, Z. *Ze starodávného života*. s. 176 – 189.

dojít k záměně biskupských prstenů na pravé ruce. Takto se pravděpodobně přešlo k levé ruce, tento zvyk došel všeobecného rozšíření až v 16. a 17. století.¹⁴⁰

Manželství je v katolické církvi chápáno jako jedna ze sedmi svátostí. Církev trvá na tom, že svazek mezi mužem a ženou může vzniknout jen tehdy, je-li církví přeměněno ve svátost. Dalšími dogmaty církve se stala monogamie a nerozlučitelnost manželství. Jediným účelem, který ospravedlňoval manželský svazek, bylo podle církve plození dětí.¹⁴¹ Dogma nerozlučitelnosti manželství zabraňovalo napravení nevydařených manželství. S rozvodem se v poddanských kruzích prakticky nesetkáváme, ovšem podle kanonického práva byl možný. Prohlášení manželství za neplatné bylo v těchto kruzích také nemyslitelné, i nejvyšší třídy feudální společnosti ho dosahovaly velmi obtížně. Řešením nešťastného manželství se tedy často stávalo cizoložství nebo opuštění domácnosti, tím ovšem manželství nezanikalo.¹⁴²

¹⁴⁰ BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby*. s. 42 – 49.

¹⁴¹ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 65. Podrobněji k překážkám manželství a udělení dispensu tamtéž. s. 62.

¹⁴² Tamtéž. s. 86.

III. KOPIDLNSKÁ KNIHA SVATEBNÍCH SMLUV Z LET 1600 – 1699

Svatební smlouva byla dokumentem, který upravoval manželské majetkové právo. Majetkové vztahy manželů byly tedy předem určeny touto písemností uzavřenou před svatbou.¹⁴³ Smlouva byla oboustranně závazný dokument, byla také jakýmsi předchůdcem poslední vůle a určovala, jaké majetkové poměry nastanou na usedlosti v případě úmrtí muže.¹⁴⁴ Svatební smlouva nabyla na důležitosti až po Tridentském koncilu, do té doby se v ní stanovila jen výše věna či vdovského důchodu a manželské konvence upravovalo zvykové či psané právo. Od vydání nařízení z Blois v roce 1579 se nesměly sňatky uzavírat před notářem a podle nové definice byl každý sňatek sám o sobě smlouvou. Ve všech společenských vrstvách se tak začal rozmáhat obyčej před církevním obřadem sepsat smlouvu.¹⁴⁵

Základní informace, které lze získat ze svatebních smluv, jsou jména snoubenců. V 17. století už byla uváděna s příjmením (ve všech kopidlnských smlouvách je křestní jméno i příjmení snoubenců). Ovšem příjmení často vycházela z povolání dotyčné osoby nebo jejího povahového rysu, stávalo se tak, že otec a syn měli rozdílná příjmení. Ženy jsou uváděny s příjmením otce nebo manžela. Ve smlouvách můžeme nalézt i zmínku o povolání ženichů, ale je uvedeno spíše ojediněle. Dalším častým údajem ve smlouvách je místo bydliště obou snoubenců, ale také nemusí být uvedeno vždy. Obvykle se uvádí i údaj o nejbližší rodině, jako jména obou rodičů nebo alespoň jednoho, u vdov se uvádí jméno zemřelého manžela.¹⁴⁶ Většinou je zmíněn i sociální status snoubenců, zda se jedná o vdovu, pannu, mládence nebo pána. Status vdovce je ve smlouvách zmiňován ojediněle. Starší a nezávislí muži jsou často uváděni bez zmínek o své rodině.

Nejdůležitější informace ve smlouvách se týkají majetkového a peněžního vyrovnání. Svatební smlouvy tedy poskytují informace o určité peněžní hodnotě, s níž obě strany vstupují do manželství. Tato hodnota je ve smlouvách pojmenována rozdílně. Setkáváme se s termíny věno a výbava. Věno je jmění, které je dáno nevěstou nebo jejím zástupcem budoucímu manželovi, aby mu ulehčilo náklady na jejich společnéžití. Pokud je mu takové jmění přislíbeno, ale není určeno, kdy ho dostane, může ho požadovat okamžitě po uzavření sňatku. Většinou se na jeho výši dohodli ještě před uzavřením manželství, ale pokud si bral

¹⁴³ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 43.

¹⁴⁴ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 27.

¹⁴⁵ BOLOGNE, Jean-Claude. *Svatby*. s. 196.

¹⁴⁶ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 46.

svou nevěstu bez souhlasu jejích rodičů, tak neměli povinnost své dceři věno vyplatit.¹⁴⁷ Existovaly také případy, kdy byla instituce věna zcela opominuta, nebo kdy bylo věno konkrétně rozepsáno, což znemožňovalo určit jeho peněžní hodnotu. Manžel, který věno přijal, byl povinen za to zřídít manželce tzv. obvěnění, což byl majetek, který by dostala žena v případě úmrtí manžela. Obvěnění zůstávalo ve vlastnictví manžela a teprve v případě jeho smrti přešla jeho držba na vdovu, která z něho čerpala prostředky. Výše obvěnění byla určována násobkem věna. V českých zemích se zpravidla dávalo tzv. třetinou výš, tj. 150% věna.¹⁴⁸ Ve smlouvách mohl být majetek obou snoubenců vyjádřen přímo peněžní částkou v číslech, nebo se uváděl výčet majetku. V případě nevěsty se můžeme v některých smlouvách setkat s výčtem věcí, které obsahuje její výbava od rodičů. Poslední termín týkající se věna je tzv. vybytí. K vybytí docházelo poskytnutím určité majetkové hodnoty místo dědického podílu, jestliže některé dítě ještě za života otce opustilo rodinné majetkové společenství. Uzavřením sňatku tato situace nastala. Vstupem do manželského stavu tak vybytý jedinec ztrácel nárok na dědický díl. Žena tak vyplacením věna pozbývala právo na dědictví ve své rodině.¹⁴⁹

Přestože byla svatební smlouva velmi důležitým dokumentem z hlediska manželského majetkového práva, které upravovala, ne vždy byla snoubenci před svatbou sepsána. V městečku Kopidlno se pro 17. století dochovalo 108 smluv. Zapsaných v knize jich je 109, protože jedna smlouva je uvedena dvakrát.¹⁵⁰ Všechny smlouvy jsou zapsány do knihy svatebních smluv z let 1600 – 1699.¹⁵¹ Bohužel u jedné ze 108 smluv je v knize nadepsána jen hlavička s datací a jmény snoubenců, zbytek textu chybí.¹⁵² Ze 108 smluv jsem se ve čtyřech případech setkala s tzv. zapsáním sněti manželského, to je termín, který žádná literatura neuvádí. Ze záznamu kopidlnských snětí vyplývá, že se jednalo o dodatečné zapsání už uzavřeného sňatku do knihy svatebních smluv pro budoucí generace, jak je uváděno.¹⁵³ Tato

¹⁴⁷ GELOVÁ, Ivana. *Manželství a sňatky v první polovině 19. století*. Diplomová práce UP, Olomouc, 2008. s. 14 – 15. Stejnou terminologii uvádí i NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 47.

¹⁴⁸ KLABOUCH, Jiří. *Manželství*. s. 72. K věnu nevěsty a vdovskému věnu také MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha, 1995. s. 77 – 78.

¹⁴⁹ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 54.

¹⁵⁰ SOKA Jičín, AM Kopidlno, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2. fol. 39. Jedná se o smlouvu Martina Nováka a Magdaleny Svobodové ze 17. července 1682. Tato smlouva je v knize zapsána dvakrát patrně z důvodu dalšího majetkového porovnání dodaného ke smlouvě 30. dubna 1692. Zajímavé je, že smlouva je pokaždé v jiném znění a v jiném rozsahu.

¹⁵¹ SOKA Jičín, *Archiv města Kopidlno*, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2.

¹⁵² Tamtéž. fol. 24. Jedná se o smlouvu uzavřenou roku 1628 mezi Václavem Moravcem s Kateřinou, dcerou Václava Antoše ze vsi Pše.

¹⁵³ „...pořádně jest v stav sv. manželství s Kateřinou, manželkou svou vstoupil, což pro budoucí paměti (v knihách těchto) kdyby kdy dítkám jeho které nyní má aneb ještě z darů božího míti může bylo potřeba...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2. fol. 25. Zapsání sněti manželského Jiříka Markova s Kateřinou, dcerou neb. Bartoloměje Barše ze vsi Pše.

snětí byla zapsána do knihy s velkou časovou prodlevou, v jednom případě i 17 let. Problém nastává v přesné dataci, je uveden jen datum zapsání do knihy, popřípadě rok uskutečnění sňatku, ale ve dvou případech datace chybí. V jednom případě dokonce bylo zapsání do knihy provedeno, když už byla nevěsta po smrti.¹⁵⁴ V archivu jsou uloženy ještě další svatební smlouvy zapsané v knize dlužních úpisů, kvitancí a svatebních smluv, která je ohraničená lety 1831 – 1875.

Kopidlinská kniha smluv byla pravděpodobně přepisována z nějakého staršího pramene, jelikož smlouvy nejsou řazeny chronologicky podle roku uzavření. Četnost smluv vztahující se k jednotlivým létům není nijak vysoká. V některých letech je vepsána pouze jedna smlouva, v jiných letech více. Maximální počet zapsaných smluv během jednoho roku činí pět. Stalo se tak hned ve třech letech 17. století, a to v roce 1621, 1630 a 1682 (viz tabulka č. 1).

TABULKA č. 1: Četnost svatebních smluv v letech 1600 – 1699¹⁵⁵

ROK	POČET	ROK	POČET	ROK	POČET	ROK	POČET	ROK	POČET
1600	1	1620	3	1640	1	1660	1	1680	0
1601	1	1621	5	1641	0	1661	2	1681	1
1602	0	1622	0	1642	0	1662	2	1682	5
1603	1	1623	4	1643	0	1663	2	1683	0
1604	0	1624	3	1644	0	1664	0	1684	0
1605	2	1625	1	1645	0	1665	4	1685	0
1606	1	1626	2	1646	0	1666	0	1686	1
1607	2	1627	1	1647	0	1667	0	1687	0
1608	1	1628	3	1648	0	1668	1	1688	0
1609	2	1629	1	1649	0	1669	1	1689	0
1610	1	1630	5	1650	2	1670	0	1690	0
1611	3	1631	2	1651	3	1671	0	1691	1
1612	2	1632	1	1652	1	1672	0	1692	2
1613	1	1633	0	1653	2	1673	0	1693	0
1614	0	1634	1	1654	0	1674	1	1694	0
1615	0	1635	3	1655	0	1675	0	1695	0
1616	3	1636	1	1656	2	1676	1	1696	0
1617	2	1637	0	1657	3	1677	0	1697	1
1618	1	1638	0	1658	1	1678	0	1698	0
1619	3	1639	1	1659	1	1679	0	1699	0

¹⁵⁴ „Když jest Baltazar Ryš s neb: Dorotou manželkou svou dcerou neb: Jana Brožka souseda vsi Slatínek řádně v stav sv. manželství vstoupil a pořádným knězem Janem Chočenským v ty časy farářem ve vsi Kostelec...“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 24. Zapsání snětí manželského Baltazara ryše s Dorotou dcerou neb. Jana Brožka ze vsi Slatínek, b.d.

¹⁵⁵ Součet všech smluv v tabulce je o dvě menší, než je počet smluv zapsaných v kopidlinské knize, jelikož dvě zapsání snětí manželského jsou uvedeny bez roku uzavření manželství, pouze s rokem zapsání do knihy. A naopak je započítána smlouva pouze s hlavičkou, u které chybí text (viz výše).

Kniha smluv má obsahovat záznamy z let 1600-1699, nejstarší smlouva tedy pochází z roku 1600, ale je pouze jedna. V dalších letech se počet smluv za rok příliš nezvyšuje, obvykle jedna nebo dvě smlouvy za rok. Ovšem nejmladší smlouva nepochází z roku 1699, jak by se dalo očekávat, ale z roku 1697 (viz tabulka č. 1). Pokud se zaměříme na četnost smluv v jednotlivých desetiletích, nejlépe jsou na tom 20. léta (viz tabulka č. 2). Naopak nejhůře si stojí 40. léta, kdy byla uzavřena pouze jedna smlouva. V ostatních desetiletích se průměr pohybuje kolem jedné smlouvy na rok, v posledních 30 letech je to pak méně než jedna smlouva ročně, četnost smluv tedy není příliš vysoká. Srovnajme kopidlenské smlouvy se smlouvami poddanského městečka Hořepník. Adéla Smržová, která se zabývala 36 smlouvami z let 1670 – 1800, uvádí četnost smluv v rozmezí dvaceti let. Průměr většinou není větší než jedna, stejně tak je tomu v mnoha případech smluv v Kopidlně.¹⁵⁶

**TABULKA č. 2: Průměrný počet uzavřených smluv v Kopidlně
v jednom desetiletí během 17. století**

LÉTA	1600 - 1609	1610 - 1619	1620 - 1629	1630 – 1639	1640 – 1649
ROČNÍ PRŮMĚR	1,1	1,6	2,3	1,4	0,1
LÉTA	1650 - 1659	1660 - 1669	1670 - 1679	1680 – 1689	1690 – 1699
ROČNÍ PRŮMĚR	1,5	1,3	0,2	0,7	0,4

Rozbory svatebních smluv v poddanských městečkách se zabývalo hned několik autorů, uvedme pro srovnání s Kopidlnem jen několik. Hana Slezáková se zabývala smlouvami v Boskovicích v 17. století.¹⁵⁷ Pro Hořepník 18. století prováděla analýzu smluv Adéla Smržová.¹⁵⁸ Rozborem smluv v letech 1563 – 1652 v městečku Dašicích se zabývala Tereza Siglová.¹⁵⁹ Co se týče královských měst, máme k dispozici například analýzu smluv v Kutné Hoře nebo Novém Bydžově.¹⁶⁰ Z tabulky č. 3 můžeme vidět, že průměrný počet uzavřených smluv za rok je v královských městech vyšší než v poddanských. Způsobeno to mohlo být samozřejmě mnoha důvody. Důležitým faktorem byla rozloha měst a tedy počet obyvatel. Důvod můžeme také hledat v tom, že v královských městech obyvatelé

¹⁵⁶ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 22.

¹⁵⁷ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století*. Diplomová práce UPa, Pardubice, 2010.

¹⁵⁸ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Pardubice, 2007.

¹⁵⁹ SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652*.

¹⁶⁰ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historickodemografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)*. In: *Historická demografie 21*, 1997. s. 43-64. VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy královského města Nový Bydžov z let 1589-1610*. Pardubice, 2009 (seminární práce). Za zapůjčení rukopisu jsem autorce zavázána díky.

nepotřebovali souhlas vrchnosti se sňatkem, jak tomu bylo u poddanských městeček. Jak víme z předchozí kapitoly, získat souhlas mohlo být někdy poměrně náročné. Srovnajme nyní jednotlivé lokality a četnost dochovaných svatebních smluv. Městečko Kopidlno mělo v 17. století přibližně něco málo před 200 obyvatel a za celé století se zde dochovalo 108 svatebních smluv. Město Boskovice mělo v 17. století přibližně 447 obyvatel,¹⁶¹ Hana Slezáková analyzovala 60 let, během kterých se v Boskovicích dochovalo 208 smluv. Zajímavé může být také srovnání kopidlnských a hořepnických smluv, kdy v Hořepníku za 130 let bylo uzavřeno pouze 36 smluv, což je v poměru ke Kopidlnu velmi málo. Adéla Smržová uvádí jako jeden z možných důvodů dochování tak malého počtu smluv malou rozlohu městečka. Domnívá se, že tam nebyla vrchnostenská nařízení dodržována do důsledků.¹⁶² Naproti tomu se v Dašicích za méně let dochovalo o dvě třetiny více smluv než v Kopidlně. Z toho vyplývá, že podobnou lokalitu jakou je Kopidlno zatím nikdo nezkoumal, z počtu dochovaných smluv vidíme, že Kopidlno se v četnosti pohybuje někde mezi Boskovicemi a Hořepníkem.

TABULKA č. 3: Průměrný počet smluv uzavřených v jednom roce v dané lokalitě

LOKALITA	ROK	PRŮMĚRNÝ POČET SMLUV ZA ROK
Kopidlno	1600 - 1699	1,08
Hořepník	1670 - 1800	0,28
Boskovice	1600 - 1620	4,15
	1640 - 1660	2,85
	1680 - 1700	3,4
Kutná Hora	1550 - 1600	5,18
Dašice	1563 - 1652	3,6
Nový Bydžov	1589 - 1610	6,1

Všechny kopidlnské smlouvy jsou psány česky novogotickou kurzívou. Novogotické kurzivní písmo se prosadilo v raném novověku zvláště v německých a středoevropských zemích. V německé podobě se od konce 18. století nazývalo kurent. Písmo mělo charakter rychlého písma se sklonem doprava a každé písmeno bylo psáno jedním tahem a písmena byla spojována.¹⁶³

Rozsah smluv je od poloviny strany do dvou a půl strany, takto dlouhé smlouvy jsou však jen dvě. Nejčastější je rozsah jedné strany (těchto smluv je 51) nebo půl až tři čtvrtě strany (těchto smluv je 25). Velmi častý je rozsah jeden a půl strany (18 smluv). 11 smluv je

¹⁶¹ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. Pardubice, 2010. s. 24.

¹⁶² SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 22.

¹⁶³ MAREČKOVÁ, Marie. *Příručka*. s. 32 – 33.

rozepsáno na dvě strany. V případě boskovických smluv je rozsah velmi podobný. I smlouvy městečka Hořepník mají nejčastěji rozsah jedné strany. Stejně je to i u kutnohorských smluv. U smluv z Kutné Hory a z Hořepníku se mezi smlouvami objevila vždy jen jedna německá smlouva.¹⁶⁴ To znamená, že všechny zkoumané lokality se nacházejí v etnicky českých oblastech.

Svatební smlouvy byly sepisovány na volné listiny a až později byly vkládány nebo přepisovány do knih svatebních smluv. To také vysvětluje rozdílné datum v uzavření smlouvy a v zapsání do knihy. Některé smlouvy byly rovnou vpisovány do knih. Mezi svatebními smlouvami v knize a na listinách je rozdíl v rozsahu. Smlouvy v knihách byly zpravidla stručnější, smlouvy na volných listech měly složitější formulaci a často byly nadepsány ozdobným písmem. K některým byla i připojena pečeť, mohlo jít o pečeť městskou nebo o pečeť, která ztvrdzovala souhlas feudální vrchnosti.¹⁶⁵ Většina poddaných ale své smlouvy zapisovala do knihy, na volné listiny byly sepisovány smlouvy zámožnějších lidí, například měšťanů.

Svatební smlouvy města Boskovic jsou všechny psány do knihy, stejně jako smlouvy v Kopidlně, jen v jednom případě je u boskovické smlouvy připojena pečeť.¹⁶⁶ Na rozdíl od kutnohorských smluv, kdy je téměř polovina smluv do knihy pouze vložena a je sepsána na volných listech. Tyto smlouvy mají zpravidla delší formulaci a u některých je přivěšena i pečeť.¹⁶⁷ Co se týče smluv v městečku Dašic, ty jsou všechny vepsány do knih a navíc jsou na rozdíl od kopidlenských či boskovických řazeny chronologicky. Je tomu tak z důvodu přepisu ze starých poškozených knih do nových. Dozvídáme se tak z úvodu od městského písaře, který byl pověřen přepsáním smluv a také je chronologicky seřadil.¹⁶⁸

Smlouvy můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první skupiny patří smlouvy, k jejichž sepsání docházelo časově velmi blízko manželskému slibu. Druhá skupina pak obsahuje smlouvy, které byly do knihy zapsány až později. Koldínovo městské právo stanovuje dobu mezi uzavřením smlouvy a zapsáním do městské knihy na šest týdnů. V případě městečka Dašic (jedná se o 17 smluv) se rozmezí pohybuje od jednoho měsíce až do 17 let.¹⁶⁹ U kopidlenských smluv se datum uzavření a zapsání do knihy liší u 18 smluv, nebo alespoň jen u nich je to uvedeno. Ve většině případů uplynulá doba do zapsání do knihy přesahuje stanovenou dobu. U jedné smlouvy je to o jeden a půl roku, u dalších dva a tři roky, u dvou je

¹⁶⁴ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 23 a NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 43.

¹⁶⁵ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 44.

¹⁶⁶ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 26.

¹⁶⁷ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 44.

¹⁶⁸ SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*. s. 29.

¹⁶⁹ Tamtéž. s. 30.

to pět let a u jedné smlouvy dokonce 53 let.¹⁷⁰ Specifickou skupinou jsou opět manželská sněť, ta byla ve třech případech do knihy zapsána v roce 1628, ale pouze u jednoho sňatku víme, že proběhl před 17 lety, zbylé dva jsou nedatovány. Jedno sněť bylo zapsáno v roce 1631, přestože sňatek se konal o sedm let dříve.

Důležitou osobou při sepisování smlouvy byl městský písař, ten měl svou sbírku formulářů v ustálené podobě, o kterou se opíral při sepisování listin. Proto je základní schéma smluv vždy stejné. To se týká hlavně formulací týkajících se hospodářských a právnických dohod. Zápisy o zúčastněných osobách a jejich promluvách jsou formulovány volněji. Při vynechání nějakého slova používali písaři vsuvku, při opravení chyby text přeškrtnli, ale tak aby zůstal čitelný.¹⁷¹

Co se týká obsahu kopidlinských svatebních smluv, mají do jisté míry ustálený charakter.¹⁷² Každá smlouva je uvedena hlavičkou, tam je zmíněno, že se jedná o svatební smlouvu a jsou uvedena jména snoubenců. Všechny smlouvy jsou psány v plurálu, nejprve je uvedena datace a poté formulace „staly se smlouvy svatební celé a dokonalé mezi“, následuje představení ženicha a nevěsty. Zpravidla je uváděn první ženich, někdy je uvedeno jen jméno a příjmení, někdy i jméno otce. Většinou se setkáváme s označením „slovutný pán“ nebo „pocitivý mládenec“. Za jménem je také v drtivé většině smluv zmíněno, že ženich je „soused“ městyse Kopidlna, pokud tomu tak nebylo, je uvedeno, odkud ženich pochází. Jen u mála smluv je připsáno i ženichovo povolání. Ženy jsou představovány pouze křestním jménem, za kterým je připsáno, o čí dceru se jedná. Jméno otce je zpravidla zmíněno i v případě, že je už po smrti. Vdova je uváděna jako „vdova pozůstalá po nebožtíkovi“ a následuje jméno manžela. V druhé části smlouvy se dočteme o majetkovém vyrovnání snoubenců. Podrobněji se majetkovým vyrovnáním budu zabývat v dalších kapitolách své práce. Čím bohatší osoby sňatek uzavíraly, tím podrobnější a složitější je formulace týkající se majetkového vyrovnání. Na závěr následuje výčet svědků z ženichovy a nevěstiny strany.¹⁷³

Unikátní jsou do jisté míry zapsání sněť manželského. Jsou uvedeny hlavičkou, která je shodná se smlouvami, ale ve většině případů chybí datace sňatku, je uvedeno pouze datum zapsání sněť. Dále je v každém sněť zmíněno, že bylo do knihy svatebních smluv zapsáno na žádost, zpravidla jednoho z manželů. „...*Jiřík Hoffman bečvář a soused v městys Kopidlně*

¹⁷⁰ Slezáková uvádí, že v boskovických smlouvách se uzavření a zapsání do knihy liší u sedmi smluv, ale maximálně o tři roky.

¹⁷¹ FOJTÍK, Karel. Svatba. s. 333. Podrobněji se o písařích můžeme dočíst v WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: Život veřejný v XV. a XVI. věku*. Díl první. Praha, 1890. s. 723 – 755.

¹⁷² Obsah smluv je většinou stejný, liší se jen složitostí formulace. Ostatní autoři uvádějí shodnou strukturu smluv. V některých smlouvách je „přehozeno“ ustálené pořadí formulací, např. místo uzavření smlouvy může být v některých smlouvách uvedeno na začátku smlouvy, v některých na konci.

¹⁷³ SOkA Jičín, AM Kopidlna, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2.

*předstoupil jest před právo konšelské městys Kopidlna nad Leštinou a žádost svou tohož sněti manželského jakož předpsáno stojí v knihy manriální k zapsání jest žádal...*¹⁷⁴ Jako svědci jsou uváděni jen svědci zapsání, většinou dvě osoby radní. Vždy je uvedeno jméno kněze, který snoubence oddával a je připojeno místo sňatku. Jelikož zapsání má funkci pouze informovat o sňatku, který proběhl, tak zcela chybí majetkové vyrovnání.

¹⁷⁴ Tamtéž.

IV. STRUKTURA KOPIDLNSKÝCH SMLUV V 17. STOLETÍ

4.1 Jména snoubenců a povolání

Křestní jméno se uděluje každému lidskému jedinci brzy po narození. Ve výběru křestního jména se mohou odrážet společenské poměry doby, kulturní proudy či proměny náboženského nebo národního cítění.¹⁷⁵ Rejstřík jmen užívaných v Čechách je poměrně pestrý. Především jsou to jména slovanského původu, pocházející ze slovanského dávnověku. Slovanského původu jsou např. jména Václav, Přemysl, Ludmila, Bořivoj a další. Velkou skupinu jmen užívaných v českých zemích tvoří jména neslovanského původu, která na české území začala pronikat s rozvojem mezinárodních styků našich předků s cizinou, především s příchodem křesťanství, v důsledku válek a obchodních styků. Hojně byla, a stále jsou, používána tzv. hebrejská (biblická) jména. Do této skupiny patří např. Jakub, Matěj, Adam, Jan, Anna, Alžběta a Judita. Od 13. do 18. století docházelo k rozšíření církevních křesťanských jmen. Jména slovanská ustupovala do pozadí a rozšiřovaly se kulty svatých, upevňované katolickou církví. Některá jména se užívala ve všech společenských vrstvách, ve městech i na venkově, např. Tomáš, Jan, Mikuláš, Kateřina a Anna.¹⁷⁶ V minulosti byl výběr jmen nejen ovlivňován náboženskými zvyklosti, ale i podřízován církví. Pro katolické země platil *Katechismus Romanus*, vydaný po Tridentském koncilu, ve kterém se nařizovalo dávat dětem jména svatých (např. František, Antonín, Josef, Marie, Anna a Barbora), a ne pohanská jména. Obdobná nařízení platila i v jiných církvích. U evangelíků byla oblíbená jména jako např. Pavel a Daniel, u Židů Ester, Erik atd.¹⁷⁷

Na začátku svatební smlouvy se dozvíme jména snoubenců, jak jsme již uvedli, muži jsou jmenováni jménem a příjmením, ženy většinou křestním jménem a jménem a příjmením svého otce či zemřelého manžela. Co se týká křestních jmen v kopidlnských svatebních smlouvách, tak v případě ženichů se objevuje nejčastěji jméno Jan, a to ve 29 smlouvách. Dalšími oblíbenými jmény byla jména Václav, Matěj a Jiří, objevují se více než desetkrát. Za zmínku stojí ještě jméno Tomáš, objevené sedmkrát. Ostatní jména se objevovala méně často (viz tabulka č. 4A). Ve smlouvách z Boskovic bylo také nejčastější jméno Jan (22) a Václav (8), dále bylo oblíbené jméno Martin, které je však v Kopidlně zapsáno pouze jednou.¹⁷⁸

¹⁷⁵ KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. Praha, 1974. s. 9.

¹⁷⁶ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?*. Praha 1978. s. 8 - 15.

¹⁷⁷ Tamtéž. s. 21. O křestních jménech také RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křestních jmen*. Praha, 2000.

¹⁷⁸ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 30.

V hořepnických smlouvách je nejoblíbenější jméno Václav a hned za ním Jan,¹⁷⁹ jedná se o stejná jména jako v Kopidlně.

TABULKA č. 4: Výčet jmen snoubenců a jejich četnost v kopidlnských svatebních smlouvách v letech 1600 – 1699¹⁸⁰

TABULKA 4A: Mužská jména

MUŽSKÁ JMÉNA	ČETNOST
Jan	29
Václav	14
Matěj	12
Jiří	11
Tomáš	7
Petr	4
Adam	3
Jindřich	3
Mikuláš	3
Pavel	2
Baltazar	2
Jeroným	2
Havel	2
Jakub	2
Vavřinec	2
Kryštof	1
Melichar	1
Ondřej	1
Štěpán	1
Matouš	1
Tobiáš	1
Martin	1
Eliáš	1
Lukáš	1

TABULKA 4B: Ženská jména

ŽENSKÁ JMÉNA	ČETNOST
Kateřina	33
Dorota	25
Anna	13
Magdalena	11
Ludmila	7
Alžběta	4
Marie	3
Mariana	3
Marta	2
Judita	2
Salomena	2
Markéta	1
Johana	1
Polyxena	1

U nevěst se nejvíce vyskytuje jméno Kateřina, nevěsta se tak jmenuje ve 33 smlouvách. Dalšími oblíbenými jmény jsou Dorota a Anna. Ke stejným závěrům došla i Adéla Smržová,

¹⁷⁹ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 30.

¹⁸⁰ Jména jsem uvedla v podobě, v jaké se používají dnes, např. Matěj, které je ve smlouvě uvedeno jako Mates, nebo jméno Magdalena, které je psáno jako Madalena.

ke třem nejčastějším ženským jménům řadí Kateřinu, Dorotu a Annu.¹⁸¹ Stejná situace nastala v případě Boskovic, tři nejčastější jména jsou stejná.¹⁸² Ve smlouvách se setkáváme samozřejmě s dalšími jmény, jsou to jména svědků, jména otců nevěst či zemřelých manželů vdov. Jedná se většinou o stejná jména jako u ženichů, ale vyskytla se i jména jiná. Uvedme alespoň některé: Fabián, Bartoloměj, Šimon.

V některých svatebních smlouvách byla uváděna za jmény ženichů i povolání nebo funkce, kterou zastával v městské radě. Setkáme se s tím v 22 kopidlenských smlouvách. Povolání se příliš neopakovala, většinou byla uvedena pouze jednou nebo dvakrát. Dvakrát byl uveden např. kovář, mlynář, sládek, barvíř nebo obroční písař, který se staral o obilní a mlýnskou agendu. Jediné zaměstnání, které se vyskytlo třikrát, byl bednář.¹⁸³ Jednou se vyskytl např. koželuh nebo kantor. V jednom případě snoubenec zastával funkci radního písaře a zároveň byl školním správcem (viz tabulka č. 5). Ve čtyřech smlouvách se objevilo, jakou zastával ženich funkci v radě města. Třikrát byl uveden primas města¹⁸⁴ a jednou se objevil spoluradní.

TABULKA č. 5: Výčet povolání ženichů a jejich četnost v kopidlenských svatebních smlouvách v letech 1600 – 1699

POVOLÁNÍ	POČET
bednář	3
kovář	2
barvíř	2
mlynář	2
obroční písař	2
sládek	2
tkadlec	1
listovní písař	1
radní písař a školní správce	1
kantor	1
koželuh	1

Povolání u nevěst není zmíněno ani jednou.¹⁸⁵ Pavla Nácovská uvádí, že v případě svatebních smluv v Kutné Hoře bylo zaměstnání občas zapsáno i u nevěst, jedna byla krčmářkou, jedna kuchařkou a jedna děvečkou. Povolání se celkově ve smlouvách

¹⁸¹ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 30.

¹⁸² SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 30. Ke stejným závěrům dochází i E. Větrovská. Mezi nejoblíbenější mužská jména řadí Jana, Václava a Jiřího a mezi ženská jména Kateřinu, Dorotu a Annu. In VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 65.

¹⁸³ Ve dvou případech zapsán jako bečvář, což byl starší výraz pro bednáře.

¹⁸⁴ V jednom případě uveden jako primátor.

¹⁸⁵ Ke stejnému závěru dochází SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 28.

vyskytovalo zřídka a u mužů spíše ojediněle.¹⁸⁶ V kopidlnských smlouvách se několikrát můžeme dočíst i povolání u otce nevěsty nebo ženicha či u jednoho ze svědků. V mnoha případech je příjmení zároveň název pro nějaké řemeslo (kovář, mlynář, mandlív, barvíř, řezník, bednář, sládek, tkadlec nebo kolář), můžeme se proto domnívat, že dotyčný získal své příjmení podle řemesla, které vykonával. Mohl však příjmení pouze převzít po otci, není tedy jisté, že každý pan Kovář vykonával kovářské řemeslo.¹⁸⁷ V Boskovicích bylo nejčastější povolání krejčí, hrnčíř, mlynář, barvíř a sládek.¹⁸⁸ Jde tedy o standardní řemesla, jež se objevují ve všech městech, spíše je zajímavé, že tu není svatební smlouva žádného řezníka či pekaře, jelikož to byla řemesla, která se vyskytovala hojně v každém městě. A z první kapitoly víme, že i v Kopidlně byla velmi rozšířená.

4.2 Datace

V 17. století se v českých zemích používal tzv. gregoriánský kalendář. Oprava juliánského kalendáře, uskutečněná papežem Řehořem XIII., byla vyhlášena bulou *Inter gravissimas* 1. března 1582, tento rok se nazývá opravný rok.¹⁸⁹ Autoři reformy sledovali dva cíle, především usilovali o to, aby zmizel rozdíl mezi reálným přírodním časem a nepřesným kalendářem, který činil 10 dní. Mělo se docílit toho, aby jarní rovnodennost byla přesně 21. března. Aby se dosáhlo tohoto cíle, bylo potřeba v průběhu roku vypustit deset dnů z kalendáře. Jelikož na říjen připadá nejmenší počet křesťanských svátků, termín byl zvolen na tento měsíc. Po 4. říjnu roku 1582 následoval 15. říjen. Druhým cílem reformy byl přesnější výpočet měsíčních fází, jejichž znalost je nezbytná pro výpočet data Velikonoc.¹⁹⁰ Přijetí nového kalendáře narazilo v mnohých zemích na neočekávané překážky a místy způsobilo i vážné nepokoje. Již roku 1583 se proti opravě ozvaly hlasy učenců a rozvinula se o ní rozsáhlá vědecká polemika. V den, který stanovil papež, byl nový kalendář zaveden jen v některých zemích čistě katolických, ve větší části Itálie, ve Španělsku, v Portugalsku a v Polsku. V Čechách byl zaveden mandátem Rudolfa II. z 3. prosince 1583. Na začátku roku 1584 se vypustilo 10 dnů, po 6. lednu se začalo psát 17. ledna. Téhož roku byl nový kalendář přijat také v ostatních zemích Koruny české (ve Slezsku na něj přešli ještě v lednu a na Moravě v říjnu).¹⁹¹

¹⁸⁶ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 46.

¹⁸⁷ O příjmeních více MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha, 1983.

¹⁸⁸ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 28. Srovnej také s VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 65.

¹⁸⁹ BLÁHOVÁ, Marie. *Historická chronologie*. Praha, 2001. s. 118.

¹⁹⁰ Tamtéž. s. 113. Podrobněji ke gregoriánské reformě kalendáře viz tamtéž. s. 112 – 118.

¹⁹¹ FRIEDRICH, Gustav. *Rukověť křesťanské chronologie*. Praha – Litomyšl, 1997. s. 99-101.

Naši předkové v raném novověku nepoužívali dataci, tak jak ji známe dnes, složenou ze dne a měsíce. Jejich rok byl přesně strukturovaný církevními svátky, podle kterých se řídili a odpočítávali dataci.¹⁹² Církevní rok začínal první adventní nedělí, což je čtvrtá neděle před Vánoce, která mohla připadnout na datum od 27. listopadu do 3. prosince. Po adventu následoval svátek Narození Páně, 25. prosinec. 1. ledna slavila církev svátek Obřezání Páně, na 6. leden připadal svátek Tří králů. Po něm následovala jedna, nejvýše šest nedělí, které byly počítány jako dominica I – VI. Poslední neděle se nazývala nedělí masopustní. Následovalo devět nedělí před Velikonocemi, nejvzdálenější od Velikonoc byla Devítník. Jelikož Velikonoce jsou pohyblivý svátek,¹⁹³ mohl Devítník připadnout na některou neděli v rozmezí od 18. ledna do 22. února. Čtvrtá neděle po Devítníku, tedy šestá neděle před Velikonocemi, byla první postní, zahajovala období čtyřicetidenního půstu, který končil o Velikonocích. Po nich následovalo šest nedělí, dominica I. post Pascha¹⁹⁴ – dominica VI. post Pascha. Neděle po šesté neděli po Velikonocích byly Letnice neboli Boží hod svatodušní. Letnice mohly připadnout na den od 10. května do 13. června, byly slaveny jako druhý největší církevní svátek. Po Letnicích se slavil svátek sv. Trojice, čtvrtek po tomto svátku byl svátek Božího těla. Potom následovalo 23 – 28 nedělí, opět až do adventu.¹⁹⁵

Co se týká datace, v kopidlnských svatebních smlouvách není vždy uvedena. Ze 108 smluv je plná datace, tedy den, měsíc i rok, uvedena u 104 smluv. Tedy ve všech svatebních smlouvách, protože výjimku tvoří pouze manželská sněti. U třech snětí je přesné datum zapsání do knihy, z toho je ve dvou případech zmíněn i rok uzavření sňatku. Ve čtvrtém případě máme uveden pouze rok zapsání do knihy bez bližší datace. Ve všech 108 smlouvách se objevuje 121 datací, což je způsobeno rozdílem mezi sepsáním smlouvy a jejím zapsáním do knihy svatebních smluv (viz kapitola 3). Písaři zapisující smlouvy do knihy svatebních smluv používali křesťanský způsob datace i moderní způsob. Datací podle křesťanského kalendáře se objevilo 57, moderním způsobem bylo zapsáno 37 datací a zbývajících 27 smluv má uvedeny obě datace. To je poměrně vysoké číslo, Hana Slezáková uvádí, že v Boskovicích se obě datace v jedné smlouvě objevily pouze dvakrát. Jeden způsob byl použit pro datování smlouvy a druhý pro datum zapsání do knihy.¹⁹⁶ V Kopidlně bylo v některých smlouvách

¹⁹² Např. datum 29. října 1619 byl zapsán jako úterý po sv. Šimonovi a Judovi. SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 14. Smlouva Matěje Šimonova a Anny, dcery po neb. Mikulášovi Řezníkově.

¹⁹³ Velikonoce jsou stanoveny na první neděli po prvním jarním úplňku a připadají tak na některý den v rozmezí 22. 3. až 25.4.

¹⁹⁴ Pascha znamená latinsky Velikonoce.

¹⁹⁵ BLÁHOVÁ, Marie. *Historická chronologie*. s. 90 – 93. O církevním roku také FRIDRICH, Gustav. *Rukověť*. s. 32 – 36.

¹⁹⁶ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 35.

použito obou způsobů datace zároveň.¹⁹⁷ 17. století je považováno za století přechodu od jednoho způsobu datace ke druhému, pravděpodobně proto se můžeme v Kopidlně setkat s oběma datacemi. Poprvé byl způsob moderní datace použit v roce 1630, ale zároveň byla ve smlouvě uvedena i datace podle křesťanského způsobu.¹⁹⁸ Ale ve smlouvě z následujícího roku už je uveden pouze moderní způsob datace.¹⁹⁹ Samostatně byla datace podle křesťanského kalendáře naposledy použita v roce 1632, ale dále se ve smlouvách objevovala spolu s moderní datací. Dokonce i v nejmladší kopidlnské smlouvě z roku 1697 jsou použity obě datace.²⁰⁰

Uzavírání sňatků během roku bylo ovlivněno především časováním hospodářských prací a také církevními předpisy souvisejícími s nejdůležitějšími křesťanskými svátky, během nichž nesmělo být konáno svatební veselí. Tato období byla dvě, advent, který zahrnoval téměř celý prosinec a doba od Popeleční středy do první neděle po Velikonocích.²⁰¹ Nejčastěji byly kopidlnské svatební smlouvy uzavírány v prvních dvou měsících roku. V lednu jich bylo uzavřeno 23 a v únoru ještě o pět více (viz tabulka č. 6). Uzavírání sňatků právě v těchto zimních měsících pravděpodobně souviselo s masopustním veselím. Nejmenší počet svatebních smluv byl naopak uzavírán v době adventu, v Kopidlně nebyla za celé 17. století uzavřena v prosinci ani jedna smlouva. Často byly smlouvy uzavírány také na podzim, v listopadu jich bylo uzavřeno celkem 14. Ke stejnému závěru dochází i Václav Hofman, který uvádí maximum smluv uzavřených v lednu a únoru a také na podzim, v říjnu a listopadu. Tato doba byla pro svatební veselí velmi vhodnou, bylo krátce po žních, kdy byly vesnické domácnosti dobře zásobeny a zároveň se před zimou snižovaly stavy dobytka.²⁰²

TABULKA č. 6: Četnost kopidlnských svatebních smluv v jednotlivých měsících

MĚSÍC	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
POČET	23	28	3	1	8	3	8	2	7	7	14	0

¹⁹⁷ Např. „...2 dne Septembris, to jest ten úterý po svatém Jiljí...“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 55. Smlouva Václava Svobody a Doroty, vdovy po neb. Janu Pluhařovi z Vesce, uzavřená 2. září 1659.

¹⁹⁸ „...letha 1630 v auterý po svatým Františku jenž jest 8 dne octobris...“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 28. Smlouva Jiříka Hoffmana a Ludmily, dcery Jakuba Šafáře z Cholenic, uzavřená v roce 1630.

¹⁹⁹ „...léta 1631 21 January...“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 29. Zapsání snění manželského Jiříka Hoffmana a Doroty, dcery Martina Slavetěského.

²⁰⁰ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 39.

²⁰¹ HOFMAN, Václav. Sezonní průběh sňatečnosti v Čechách během 17. a 18. století. In: *Historická demografie* 26, 2002. s. 82.

²⁰² Tamtéž. s. 82. Ke stejným závěrům dochází také SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 35 – 36. Srovnej také s SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 25.

Většina autorů se shoduje v tom, že největší počet smluv byl uzavřen v měsících leden, únor a říjen a listopad. Nejméně smluv bylo uzavíráno v měsících duben, srpen a prosinec. V tom se shodují kopidlenské, boskovické i hořepnické smlouvy.²⁰³ Zajímavé je, že v městečku Dašice bylo v období adventu uzavřeno 13 smluv a v srpnu, kdy vrcholily práce na poli, bylo uzavřeno 15 smluv.²⁰⁴

Podobně jako upřednostňování měsíců pro uskutečnění sňatku byly v oblibě také některé dny v týdnu. V Kopidlně bylo uzavřeno nejvíce smluv v úterý, celkem 57. Druhým nejčastějším dnem byla neděle, kdy bylo uzavřeno 14 smluv. Naproti tomu nejméně oblíbeným dnem byla sobota, kdy byly uzavřeny pouze dvě smlouvy (viz tabulka č. 7).

TABULKA č. 7: Četnost kopidlenských svatebních smluv uzavřených v jednotlivých dnech v týdnu

DEN	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek	Sobota	Neděle
POČET	9	57	8	8	6	2	14

Na úterý jako nejoblíbenějším dni uzavírání sňatků se shodují i ostatní analýzy svatebních smluv. Tereza Siglová tento jev vysvětluje tím, že v tento den mohla zasedat městská rada, která se uzavírání smluv účastnila.²⁰⁵ Dalším častým dnem bylo pondělí²⁰⁶ a neděle.²⁰⁷ V ostatních dnech v týdnu se svatební smlouvy uzavíraly méně často. V Kopidlně byl nejméně častý den sobota, v tom se shodují i svatební smlouvy z Nového Bydžova.²⁰⁸

Obecně lze říci, že se smlouvy mohly uzavírat kterýkoliv den v týdnu. Pavla Nácovská, Adéla Smržová i Tereza Siglová se shodují, že smlouvy byly sepisovány kterýkoli den v týdnu.²⁰⁹ Co se týká denní doby nebo blíže určené hodiny k uzavření smlouvy, tak ta byla pravděpodobně libovolná. Přestože jsem v kopidlenských smlouvách nenašla žádné bližší údaje tohoto charakteru, je pravděpodobné, že zápis smluv nebyl časově omezen.

²⁰³ Srovnej také se sňatečností v jednotlivých měsících In KAČEROVÁ, Eva. Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem. In: *Historická demografie* 28, 2004. s. 50.

²⁰⁴ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 32.

²⁰⁵ Tamtéž. s. 33.

²⁰⁶ SLEZÁKOVÁ, Hana. Svatební smlouvy. s. 36. a VĚTROVSKÁ, Eva. Svatební smlouvy. s. 62.

²⁰⁷ SOkA Jičín, AM Kopidlno, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2. a SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 32. Srovnej také s vývojem sňatečností v jednotlivých dnech v týdnu v KAČEROVÁ, Eva. Sňatečnost. s. 51.

²⁰⁸ VĚTROVSKÁ, Eva. Svatební smlouvy. s. 62.

²⁰⁹ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 44. a SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 25. a SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 33.

4.3 Místo uzavírání smluv

Kopidlenské svatební smlouvy byly většinou uzavírány v Kopidlně. Ve 37 smlouvách není uvedeno místo uzavření a ve 12 případech byla smlouva uzavřena mimo Kopidlnu.²¹⁰ Pokud není uvedeno místo uzavření smlouvy, můžeme se domnívat, že smlouvy byly sepsány v Kopidlně, protože snoubenci byli oba z Kopidlna, písař pravděpodobně nepovažoval za nutné zmínit bydliště snoubenců.²¹¹ Smlouvy mimo Kopidlnu byly třikrát uzavřeny v domě jednoho ze svědků nevěsty. Jedna smlouva byla uzavřena ve Vokšicích a jedna v Libáni nad Bystřicí, přestože nevěsta pocházela z Kopidlna.²¹² V jednom případě nevěsta pocházela z Cholenic, ale smlouva byla uzavřena v Dymokurech, v domě jejího strýce,²¹³ což bylo pravděpodobně způsobené tím, že smlouvu za nevěstu uzavíral kromě otce také její strýc. Ve třech případech nevěsta pocházela odjinud než z Kopidlna, smlouva byla uzavřena v místě bydliště nevěsty, a to v Rožďalovicích, Chroustově a v Pšovsi. Jedna smlouva byla dokonce uzavřena v místě bydliště ženicha, v Olešnici.²¹⁴ Zajímavé je, že smlouva snoubenců, kteří nepocházeli z Kopidlna, byla uzavřena mimo místo bydliště obou snoubenců, ve vsi Zliv.²¹⁵ Poslední svatební smlouva uzavřená mimo Kopidlnu byla uzavřena na zámku v Dětenicích.²¹⁶ Důvod, proč byla smlouva uzavřená právě na dětenickém zámku, je patrně ten, že otec nevěsty, který jí zastupoval, pocházel z dětenického panství.²¹⁷

Zvláštní skupinu tvoří tzv. manželská sněť (viz výše). Kopidlenská kniha smluv obsahuje celkem čtyři sněti, která zmiňují sňatek, který byl uzavřen již dříve. V jednom sněti

²¹⁰ Srovnej s VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 63.

²¹¹ K těmto závěrům dochází SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 25 - 26. Nebo NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 45.

²¹² SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 65 a 51. Smlouva Adama Škody a Kateřiny, dcery Jiříka Ohnouta, uzavřená v roce 1665 v domě Jana Vilíma z Eichu ve Vokšicích a smlouva Jana Lipského se Salomenou, vdovou po neb. Janu Vávrovci, uzavřená roku 1652 v domě Tobiáše Šípka v Libáni nad Bystřicí.

²¹³ SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 28. Smlouva Jiříka Hoffmana s Ludmilou, dcerou Jakuba Šafáře z Cholenic, uzavřená roku 1630.

²¹⁴ „...v domě již odevzdaném pana Jana Kavky...“ SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 60. Smlouva Jana Kavky z Olešnice a Marie, dcery neb. Jana Vávrovce, uzavřená 17. května 1663.

²¹⁵ „Staly se tyto smlouvy v domě šenkovním ve vsi Zlivi...“ SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 61. Smlouva Jana Horčičky, bednáře starohradského, s Kateřinou, dcerou po neb. Václavovi Zuldovi ze vsi Pšovsi.

²¹⁶ „Staly se tyto smlouvy v zámku dětenickém po straně...“ SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 54. Smlouva Tomáše Dubského s Juditou, dcerou Andrease Brauna, uzavřená 7. února 1657.

²¹⁷ „...panem Andreasem Braunem vlastním otcem toho času původem panství dětenickýho vysoce urozené paní Žofie Křinecký rozené z Lukovce na místě dcery své...“ SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 54. Smlouva Tomáše Dubského a Judity, dcery Andrease Brauna, uzavřená 7. ledna 1659.

je zmíněn sňatek uzavřený v Kopidlně, jeden v Kostelci, jeden v Běcharech a jeden ve vesnici Osenice.²¹⁸

Hana Slezáková uvádí, že boskovické svatební smlouvy byly vždy uzavírány v místě bydliště nevěsty. Mimo Boskovice byla uzavřena pouze jedna smlouva z 83, protože nevěsta pocházela z Mladkova.²¹⁹ U svatebních smluv z Kutné Hory můžeme vidět, že většina smluv byla sepsána v Kutné Hoře, případně v místě bydliště nevěsty, nebo zápis o místě zcela chybí.²²⁰ U kopidlnských smluv je místo uzavření smlouvy zmíněno v 66 smlouvách ze 108, což je poměrně vysoké číslo. Tereza Siglová uvádí, že místo uzavření u dašických smluv se dozvídáme jen ojediněle.²²¹

TABULKA č. 8: Procentuální vyjádření bydlišť nevěsty a ženicha

PŮVOD SNOUBENCŮ	ČETNOST	PROCENTUÁLNĚ
Oba snoubenci z Kopidlna	59x	54,6%
Oba snoubenci mimo Kopidlna	7x	6,5%
Nevěsta z Kopidlna a ženich mimo Kopidlna	20x	18,5%
Ženich z Kopidlna a nevěsta mimo Kopidlna	22x	20,4%

V 59 případech ze 108 pocházeli oba snoubenci z Kopidlna, ve 27 byl ženich odjinud než z Kopidlna, nevěsta pocházela odjinud 29krát. Ve dvaceti smlouvách se setkáme s nevěstou z Kopidlna a ženichem odjinud a 22krát se setkáme s ženichem z Kopidlna a nevěstou pocházející odjinud. V sedmi smlouvách pocházeli oba snoubenci odjinud než z Kopidlna (viz tabulka č. 8).²²² Počet ženichů odjinud než z Kopidlna je velmi podobný jako u boskovických smluv. Překvapivé je poměrně vysoké číslo nevěst, které bydlely mimo Kopidlna. Hana Slezáková uvádí pouze jednu nevěstu mimo Boskovice.²²³ U svatebních smluv poddanského městečka Dašice se setkáváme s čísly, které se více podobají poměrům v Kopidlně. Z 320 smluv pocházela nevěsta odjinud v 47 případech.²²⁴

²¹⁸ V případech manželského snění byl ženich vždy z Kopidlna a nevěsta třikrát odjinud a jednou z Kopidlna. SOkA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2.

²¹⁹ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 37. Srovnej s SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 25 – 26.

²²⁰ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy* s. 45.

²²¹ SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*. s. 32.

²²² Srovnej s KAČEROVÁ, Eva. *Sňatečnost*. s. 45 – 46.

²²³ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 37 – 38.

²²⁴ SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*. s. 34.

V kopidlnských smlouvách se objevuje celkem 14 vesnic, jedno město (Rožďalovice) a dvě městečka (Železnice²²⁵ a Stráž²²⁶), z kterých pocházeli ženichové (viz tabulka 9). Ze stejného místa jsou uvedeni maximálně tři ženichové, ve většině případů jeden. Určení některých lokalit nebylo snadné, v několika případech byla uvedena městečka a vesnice ve smlouvě špatně dohledatelná. Jedná se např. o vesnice Volešnice, Zásada²²⁷ a Mlýnský Důl.²²⁸ Z tabulky můžeme vidět, že ve většině případů bydlel ženich ve vesnici v okolí Kopidlna. Ojedinelá ovšem nebyla ani vzdálenost nad 50 km. Když uvážíme, že většina obyvatel raného novověku žila téměř celý život na jednom místě a cestování nebylo v nižších vrstvách tak běžné, jsou vzdálenosti bydlišť snoubenců poměrně vysoké. Porovnáme-li však vzdálenosti s boskovickými smlouvami, zjistíme, že vysoké vzdálenosti bydlišť snoubenců byly běžnější, než by se mohlo zdát.²²⁹

Nevěsty v kopidlnských smlouvách, pocházející odjinud než z Kopidlna, byly vždy uvedeny jménem svého otce a místem odkud pocházel. Ve třech případech bydlely nevěsty ve městě a v ostatních případech pocházely ze 17 různých vesnic (tabulka č. 10). Z tabulky můžeme vidět, že na rozdíl od ženichů pocházely nevěsty z blízkého okolí Kopidlna. Vzdálenost všech měst a vesnic nepřesahuje 17 km.

²²⁵ U Železnice jsem měla problém určit, o jakou se jedná destinaci. Ve smlouvě je zmíněna jako „...mezi Janem Hozákem, synem Martina Honzáka ze vsi Lhoty Železnické...“ SOkA Jičín, Archiv města Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 39. Smlouva Jana Honzáka a Salomeny, dcery po neb. p. Křikavovi, sepsaná 9. října 1697. Hledala jsem ve slovníku SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický království českého*. 2. vydání, Praha, 1998. Bohužel žádnou Železnickou Lhotu jsem nenalezla, nejbližší Kopidlnu je zmíněno městečko Železnice u Jičína. (s. 1033). Antonín Profous také neuvádí žádnou Lhotu, jen Železnici jako městečko u Jičína. In: PROFOUS, A. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a jejich změny*. 4. díl. Praha, 1957. s. 827. Jelikož se v blízkosti Kopidlna žádná Lhota s podobným názvem nenachází, je pravděpodobné, že se ve smlouvě jedná o Železnici.

²²⁶ Stráž ve smlouvě uvedena jako „Smluvy svatební Petra Broučka z městys Strážova s Dorotou...“ SOkA Jičín, Archiv města Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 27. Strážov takto psaný jsem nikde nenalezla, ale pravděpodobně se jedná o městečko Stráž pod Ralskem v okrese Česká Lípa, uváděné také jako Vartemberk. In: PROFOUS, A. *Místní jména*. s. 190. SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník*. Také zmiňuje Stráž. (s. 836.)

²²⁷ Volešnici jsem dle místopisného slovníku určila jako Olešnici v Královehradeckém kraji. Vesnice Zásada je uváděna hned několikrát, nejbližší Kopidlna se nachází Zásada u Železného Brodu, jedná se pravděpodobně o ní. In: SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník*. s. 665 a 1007.

²²⁸ „...Jakuba Linhartu ze vsi dolův mlynářův...“ SOkA Jičín, Archiv města Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 26. Jedná se pravděpodobně o zaniklou vesnici Mlýnský Důl, která se nacházela nedaleko Žlutic. In: SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. 5. díl. *Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha, 1960. s. 164.

²²⁹ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 39 – 40. Srovnej také SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*. s. 35. Ostatní autoři zabývajícími se svatebními smlouvami se spíše zaměřují na sňatkový věk nebo sociální původ snoubenců, nezmiňují vzdálenost bydlišť snoubenců.

TABULKA č. 9: Seznam bydlíšť ženichů jiných než Kopidlno, četnost objevení ve smlouvách, vzdálenost v km od Kopidlna a jejich status

NÁZEV ²³⁰	ČETNOST	KM	STATUS
Běchary	3x	3	Vesnice
Bílsko	2x	30	Vesnice
Budčeves	2x	3,5	Vesnice
Češov	1x	11	Vesnice
Důl Mlýnský	1x	175,5	Vesnice
Cholenice	3x	1,2	Vesnice
Mlýnec	1x	4,5	Vesnice
Olešnice	1x	32,5	Vesnice
Pšoves (Pše)	3x	3	Vesnice
Rožďalovice	1x	9,5	Město
Stráž pod Ralskem	1x	69	Městečko
Staré Hradý	3x	8,5	Vesnice
Vítkovice	1x	55	Vesnice
Vokšice	1x	14	Vesnice
Záhornice	1x	12,5	Vesnice
Zásada	1x	53,5	Vesnice
Železnice	1x	20,5	Městečko

V některých smlouvách se objevovalo bližší určení míst, kde byly smlouvy uzavřeny. Toto bližší určení místa se objevuje u 58 smluv, které byly uzavřeny v Kopidlně. Nejčastěji je ve smlouvách uváděno pouze spojení „v místě radním“ nebo „na rathauze v městě Kopidlně v místě radním“ nebo jen „na rathauze v městě Kopidlně“.²³¹ Takto je uvedeno u 42 smluv. Čtyři smlouvy byly uzavřeny v domě otce nevěsty, sedmkrát byla smlouva uzavřena v domě jednoho ze svědků, většinou to byl svědek nevěsty. Čtyřikrát byla smlouva uzavřena v domě tehdejšího purkmistra nebo primasa. Trochu neobvyklý případ je smlouva uzavřená v domě tehdejšího městského písaře.²³² Překvapivý je vysoký počet smluv uzavřených na radnici, v případě městečka Boskovic byly na radnici uzavřeny pouze tři smlouvy. Hana Slezáková pracovala se smlouvami, které byly nejčastěji uzavřeny v domě otce nevěsty.²³³

²³⁰ Názvy měst a vesnic jsem uvedla v podobě, jaká se používá dnes, nikoli jak jsou psány ve smlouvách.

²³¹ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2.

²³² „Staly se tyto smluvy v domě p. Matěje Kordiše po straně (...) a jinších pánův radních kteréž sepsané skrze mě Matěje Kordiše.“ SOkA Jičín, Archiv města Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 48. Smlouva Jana Vilíma z Eichu a Magdaleny, vdovy po neb. Šimonovi Strnádkovi, uzavřená 25. listopadu 1653.

²³³ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 38. Ostatní autoři neuvádějí bližší místa uzavření smluv v daném městě.

TABULKA č. 10: Seznam bydlíšť nevěst jiných než Kopidlno, četnost objevení ve smlouvách, vzdálenost v km od Kopidlna a jejich status

NÁZEV ²³⁴	ČETNOST	KM	STATUS
Dětenice	1x	10,8	vesnice
Holín	1x	17	vesnice
Cholenice	5x	1,2	vesnice
Chroustov	1x	8,5	vesnice
Jičín	1x	13	město
Kostelec	1x	8,5	vesnice
Lično	1x	11,5	vesnice
Mlýnec	2x	4,5	vesnice
Pšoves	7x	3	vesnice
Rožďalovice	1x	9,5	město
Slavhostice	1x	7,8	vesnice
Slatinky	1x	12	vesnice
Vesec	2x	11	vesnice
Volanice	1x	14	vesnice
Vršce	1x	5	vesnice
Vysoké Veselí	1x	17	město
Židovice	1x	6	vesnice

4.4 Zastoupení snoubenců a svědci

V otázce zastoupení snoubenců při sepisování svatební smlouvy mohly nastat dvě varianty. První variantou, která byla i častější, je osobní vystoupení při sepisování. Tato situace nastávala zpravidla u ženicha, který byl starší, finančně samostatný a nevstupoval do manželství pravděpodobně poprvé. Tato situace se ovšem vyskytovala i u vdov. Žena-vdova mohla běžně vykonávat všechna jednání samostatně. Mohlo dojít i k případům, kdy vdovy byly zastupovány. Druhou variantou je zastoupení, které bylo běžné v případě mládence a nutné v případě panny, většinou své dítě zastupoval otec, pokud byl mrtev, tak matka nebo poručník.²³⁵

Z kopidlnských smluv lze vyčíst, že 39 nevěst bylo sirotkem, 27 nevěst bylo vdovou, 41 nevěst je uvedených jménem svého otce a jedna nevěsta, ač sirotek, není uvedena jménem zesnulého otce, ale jménem své matky, což nebylo příliš obvyklé.²³⁶ Zajímavé je, že i když žil

²³⁴ Názvy měst a vesnic jsem opět uvedla v podobě, jaká se používá dnes. Jediný problém byl určit vesnici Slatinky, která uvedena jako „...dcera ne: Jana Bořka souseda ze vsi Slatínek“. SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 24. Zapsání snění manželského Baltazara Ryše a Doroty, dcery neb. Jana Brožka. A. Profous Slatinky uvádí jako malou ves nedaleko vesnice Slatiny u Jičina, která je též zvána Slatínek. PROFOUS, Antonín. *Místní jména*. s. 96.

²³⁵ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 46.

²³⁶ „...na místě sirotka poctivé panny Kateřiny, dcer Ludmily Chrástalky...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 15. Smlouva Matouše Vladaře a Kateřiny, dcery Ludmily Chrástalové, uzavřená roku 1620.

otec nevěsty, neznamenal to, že ji musí zastupovat před právem při sepisování svatební smlouvy. Naproti tomu vdovy, které mohly před právem vystupovat samy, jsou ve většině případů zastoupeny panem purkmistrem a pány konšeli. Nejčastěji nevěstu zastupoval její otec, a to celkem 36krát. Ve 32 případech byla nevěsta zastoupena městskou radou.²³⁷ Z 27 vdov jich 11 vystupuje samostatně, v ostatních případech jsou zastoupeny.²³⁸ Zajímavé je, že v šesti případech byla smlouva uzavřena nevěstou-sirotkem zcela bez zastoupení.²³⁹ Dále byly nevěsty zastoupeny blízkými příbuznými, švagrem, strýcem, otčímem, matkou nebo také poručníky, ti byli zpravidla bráni jako součást rodiny. V kopidlnských smlouvách jsem se také setkala ve dvou smlouvách s variantou, kdy byla nevěsta zastoupena urozeným pánem Václavem Halamou z Jičina.²⁴⁰ Nevěsta byla poddanou pana Halamy, a proto ji ve smlouvě zastupoval on.²⁴¹ Zajímavá je také varianta, kdy je nevěsta zastoupena jmenovitě dvěma pány blíže nespécifikovanými, na konci smlouvy se dozvídáme, že jsou oba vedeni jako jediní svědci ze strany nevěsty a jeden z nich je primátor města.²⁴²

**TABULKA č. 11: Zastoupení nevěst ve svatebních smlouvách v Kopidlně
v letech 1600 – 1699**

ZASTOUPENÍ	ČETNOST
purkmistr a páni konšelé	32x
otec	36x
jiní příbuzní	7x
přátelé dožadání	2x
poručník	7x
nebyla zastoupena	18x
zastoupena jmenovitě	3x
nebylo uvedeno ²⁴³	5x

²³⁷ Někdy uváděno jako pan purkmistr a konšelé, jindy uváděno jen jako pan purkmistr a páni. SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2.

²³⁸ Zastoupení vdov poručníky (v jednom případě i synem) uvádí i NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 46.

²³⁹ Např. „*Staly se smlouvy svatební celý a dokonaly mezi z jedné a Kateřinou dcerou ne: Bartoloměj Čihala někdy souseda města Kopidlno z strany druhé...*“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 12. Smlouva Jana Bednáře a Kateřiny, dcery po neb. Bartoloměji Čihalovi, uzavřená v lednu 1617.

²⁴⁰ Šlechtický rod Halama z Jičina. V 16. Století měl majetky v okolí z Kopidlno, např. Běchary.

²⁴¹ „*Staly se smlouvy svatební přátelské celé a dokonale mezi urozeným panem Václavem Halamnů z Jitčína a v Kopidlně z jedné..., že jest nadepsaný pan Václav Halama dal Kateřinu dceru Jiřika Laczného z Židovic poddanou svou...*“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 2. Smlouva Pavla Bulvy z Češova a Kateřiny, dcery Jiřika Laczného, uzavřená 19. června 1601.

²⁴² „*....mezi Václavem Karou z jedné a p. Janem starším Matysem, Mikulášem Kotlauským na místě a k ruce Anně pozůstalé vdově po ...*“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 30. Smlouva Václava Kary z Cholenic a Anny, vdovy po neb. Janu Svobodovi, uzavřená v roce 1630.

²⁴³ Jakékoliv zastoupení nebylo možno vyčíst z manželských snětí a jedné smlouvy obsahující pouze hlavičku.

V případě kopidlenských ženichů je zastoupení velmi jednoduché, ve většině smluv vystupuje ženich sám, ať už se jedná o pána nebo poctivého mládence. Pouze ve čtyřech případech je mládenec zastoupen otcem a ve třech smlouvách je na místě ženicha zmiňován pan purkmistr a páni (viz tabulka č. 12).

**TABULKA č. 12: Zastoupení ženichů ve svatebních smlouvách v Kopidlně
v letech 1600 – 1699**

ZASTOUPENÍ	ČETNOST
purkmistr a páni konšelé	3x
Otec	4x
nebyl zastoupen	96x
nebylo uvedeno	5x

V Boskovicích byly nevěsty v drtivé většině zastoupeny panem purkmistrem a radou města a ve 14 případech zastupoval nevěstu otec, jen ve třech smlouvách vystupuje nevěsta sama za sebe.²⁴⁴ V hořepnické knize svatebních smluv se setkáváme nejčastěji se zastoupením otce, ale dále také nevěsty zastupoval její švagr, bratr, strýc nebo pan purkmistr a páni radní. Unikum tvoří smlouva, kde je nevěsta zastupována svým dědečkem, a to i přesto, že je tam zmíněna její dosud žijící matka.²⁴⁵ Ojedinelý případ tvoří jedna smlouva z Nového Bydžova, kdy byla nevěsta zastoupena oběma rodiči.²⁴⁶

Přítomni sepsání smlouvy byli, kromě obou zúčastněných stran, tj. ženicha a nevěsty a jejich zástupců, také svědci. Svědci byli osoby zvláště vyzvané k účasti na určitém právním jednání, aby potom v případě potřeby mohli o něm vydat svědectví. Svědci svatebních smluv tvořili zvláštní kategorii, kdy nevystupovali všichni společně, ale ve dvou stranách jako svědci ženicha a svědci nevěsty.²⁴⁷ Svědci byli zpravidla uváděni na konce smlouvy a zapisováni písařem, někdy se ve smlouvách může objevit i vlastnoruční podpis svědků, ale je to spíše výjimečné. Počet svědků ve smlouvách může být různý, zpravidla majetnější a důležitější osoby měly více svědků než ti méně majetní. V poddanských smlouvách se většinou objevovali 2 – 4 svědci.²⁴⁸

²⁴⁴ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 31. Ke stejným závěrům dochází i SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*, s. 35 – 36.

²⁴⁵ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 28.

²⁴⁶ VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 63.

²⁴⁷ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 46 – 47.

²⁴⁸ Tamtéž. s. 47.

V kopidlnských smlouvách zápis jmen svědků nechybí ani v jedné smlouvě.²⁴⁹ Ve většině případů jsou svědci uváděni jako „přítomné osoby“²⁵⁰ nebo „přátele dožádání“²⁵¹ ze strany ženicha a nevěsty. Někdy bylo pouze uváděno „...stalo se v přítomnosti osob a za ouřadu purkmistrského pana...“²⁵² Ve většině kopidlnských smluv byli svědci rozděleni na stranu nevěsty a stranu ženicha, ale v jedenácti smlouvách jsem se setkala s tím, že svědci byli uváděni najednou pro obě strany.²⁵³ Jména svědků byla vždy uváděna na konci smlouvy, pouze ve dvou případech byli svědci zapsáni na začátku smlouvy. Jména svědků byla uváděna vždy ve tvaru křestního jména a příjmení, často bylo ještě připsáno, odkud svědci pocházejí nebo jaké mají povolání, popřípadě funkci ve správě města. Častěji jsem se setkala s variantou, že nevěsta měla svědků více, ale v některých smlouvách tomu bylo i naopak. Počet svědků se pohyboval od jednoho do deseti na každé straně. Hned v první smlouvě se objevilo 11 svědků, ale nebyli rozčleněni na stranu ženicha na stranu nevěsty.²⁵⁴ Nejvyšší počet svědků u ženicha byl osm, ale pouze ve dvou smlouvách, nejčastěji se objevovali svědci tři, a to celkem 27krát (viz tabulka č. 14). Nevěsty měly ve čtyřech smlouvách až deset svědků, nejčastěji však čtyři. V některých smlouvách se objevila jména svědků a k tomu dodatek „...a jinších ouředních osob ...“²⁵⁵ Ve dvou smlouvách nebyli svědci na straně nevěsty jmenováni, ale zmíněni jen jako „pan purkmistr a páni“.²⁵⁶ Nejčastěji byly jako svědci smluv uváděny osoby z městské rady, purkmistr nebo primas nechyběl jako svědek v žádné smlouvě, v některých byli uváděni oba. Ostatní svědci měli za jmény často uvedeno, že se jedná o spoluradní nebo osoby radní.

²⁴⁹ Výjimku tvoří pouze manželská sněť a jedna smlouva, u které chybí text. Pracovala jsem tedy se jmény svědků ve 103 smlouvách.

²⁵⁰ „...při přítomnosti smluv svatebních po nevěstině straně byli osoby tyto....“ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 10. Smlouva Jiříka Marka z Běchar a Doroty, dcery neb. Jindřicha Kováře, uzavřená roku 1613.

²⁵¹ „...stalo se v přítomnosti přátel dožádaných po straně ženicha...“ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 9. Smlouva Štěpána Kociána s Kateřinou, dcerou Jeronýma Rejthárka z Rožďalovic, uzavřená roku 1612.

²⁵² SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 72. Smlouva Matěje Kociána a Polyxeny, dcery Tomáše Sabského, uzavřená 2. července 1682.

²⁵³ Např. „Staly se tyto smlouvy svatební v domě pana Matěje Kordíše z obojí strany pánův přátel k tomu dožádaných...“ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 68. Smlouva Jana Kociána a Alžběty, dcery Matěje Kordíše, uzavřená 3. února 1665.

²⁵⁴ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 1. Smlouva Jana Matysa a Marty, vdovy po neb. Tomášovi Váňovi, uzavřená v roce 1600.

²⁵⁵ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 43. Smlouva Jeronýma Adamova a Anny, dcery po neb. Matějovi Kbelovi uzavřená 31. ledna 1651.

²⁵⁶ „...po straně panny nevěsty P.P.P. městys Kopidlna nad Leštinou a po straně pana ženicha...“ SOKA Jičín, AM Kopidlna, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 57. Smlouva Jindřicha Svobody a Magdaleny dcery po neb. Petrovi Mandlířovi, uzavřená roku 1661.

**TABULKA č. 14: Počet svědků nevěst a ženichů ve svatebních smlouvách z Kopidlna
v letech 1600 – 1699**

POČET SVĚDKŮ	NEVĚSTA	ŽENICH	DOHROMADY
1	1x	2x	0x
1 + osoby úřední	1x	0x	0x
2	11x	15x	0x
2 + osoby úřední	2x	0x	0x
3	10x	27x	1x
3 + osoby úřední	2x	0x	0x
4	16x	17x	3x
5	10x	18x	2x
5 + osoby úřední	0x	1x	0x
6	15x	6x	1x
6 + osoby úřední	1x	0x	0x
7	10x	3x	1x
8	2x	2x	1x
9	4x	0x	0x
10	4x	0x	1x
11	0x	0x	1x
pan purkmistr a páni	2x	0x	0x

V boskovických svatebních smlouvách se u ženichů nejčastěji vyskytlo šest svědků, často měl ženich také čtyři nebo sedm svědků. U nevěst nebyli nejčastěji svědci vůbec jmenováni, bylo tomu tak v 60 smlouvách. Nevěsta byla v tom případě zastoupena purkmistrem a radou města Boskovic.²⁵⁷ V hořepnických svatebních smlouvách nejčastěji vystupují dva až tři svědkové, ale můžeme se setkat i s vyšším počtem svědků, tedy pět nebo šest. Nikdy ale jejich počet nepřesáhne desítku. Jména svědků jsou zde zapsána písařem, na některých smlouvách byl zápis stvrzen podpisem svědků samotných, tento podpis měl ale nejčastěji podobu tří křížků.²⁵⁸ V Kopidlně byla jména svědků vždy psána rukou písaře.

²⁵⁷ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 44.

²⁵⁸ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 29. Srovnej s SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy*. s. 36.

V. HMOTNÉ A NEHMOTNÉ ZÁVAZKY V KOPIDLNSKÝCH SVATEBNÍCH SMLOUVÁCH Z LET 1600 – 1699

Nejdůležitější informací, kterou můžeme vyčíst ze svatebních smluv, je zpravidla majetkové vyrovnání obou snoubenců. Ve smlouvách se setkáváme s různými termíny pro vyjádření určité finanční částky, se kterou do manželství snoubenci vstupovali. V literatuře se nejčastěji uvádí termíny věno, výbava a obvěnění. O těchto termínech jsem se zde už zmiňovala, připomeňme tedy jen krátce. Podle Jiřího Klaboucha žena vstupem do manželství získávala nárok na výživu a případné dědictví. Na oplátku dostávala od rodičů věno, což mohlo představovat nemovitý majetek nebo nějaký finanční obnos. Věno přecházelo do vlastnictví muže, za to byl povinen poskytnout své manželce tzv. obvěnění. To představovalo hmotné zajištění manželky pro případ ovdovění. Obvěnění neboli vdovský důchod však manželka mohla využívat až po manželově smrti, do té doby tímto majetkem stále disponoval muž. Nevěsta zpravidla přinášela do manželství ještě výbavu od rodičů, někdy ve smlouvách uváděnou jako výpravu, která obsahovala předměty denního užití a vybavení do domácnosti (ložní prádlo, šaty atd.). Předmětem věna mohl být také určitý podíl na majetku otce, který nevěsta získala po jeho smrti. Pokud však byla částka vyplacena už při sňatku, nevěsta právo na dědický podíl ztrácela, tomu se říkalo tzv. vybytí.²⁵⁹ Častou variantou majetkového vyrovnání manželů bylo sloučení majetku. Jako dodatek sloučení majetku byly časté tzv. výminky, jež stanovovaly sumu nebo díl majetku, který zůstával k volné dispozici manželům, a mohli s ním nakládat, jak chtěli, a podle své vůle ho mohli komukoliv odkázat. Ženy si tak často v manželství podržely ve své moci majetek, který byl jejich dědictvím po rodičích nebo předešlém manželovi.²⁶⁰

V literatuře jsem se také setkala s tzv. jitřním darem. Jednalo se o určitý druh obvěnění, které bylo poskytováno mužem manželce ráno po svatební noci.²⁶¹ Já jsem se ovšem s tímto termínem v kopidlnských smlouvách vůbec nesetkala.

Další úpravou majetkových poměrů manželů bylo přijetí ženy za „plnomocnou hospodyní“,²⁶² muž tak z manželky činil podílníka na svém majetku. Žena se muži obvykle

²⁵⁹ KLABOUC, Jiří. *Manželství*. s. 72. O věnu a vdovském důchodu také BOLOGNE, Jean-Claude. *Svatby*. s. 89 – 94.

²⁶⁰ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 46.

²⁶¹ KLABOUC, Jiří. *Manželství*. s. 72.

²⁶² „...do všeho statečku svého a jmění všelikého za plnomocnou hospodyní a shromaždnici své živnosti na podíl všecek...přijal...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 10. Smlouva Jiříka Marka ze vsi Běchar s Dorotou, dcerou po neb. Jindřichovi Kovářovi, uzavřená roku 1613.

„zadávala“ se svým majetkem, který je ve smlouvách označován jako spravedlnost.²⁶³ Nebo přijímala muže za hospodáře do svého statku.²⁶⁴ Přijetím za mocného hospodáře si manželé navzájem zajišťovali skutečné hospodaření na usedlosti před jinými osobami, pokud by jeden z nich zemřel.

Staré české právo také chránilo manželku před neuváženým, případně vynuceným vzdáním se vdovského věna ve prospěch manžela. Zde se vycházelo z představy, že žena, která je v moci muže, nemá možnost se svobodně rozhodovat, a chybí jí tedy jeden ze základních předpokladů platnosti jakékoliv smlouvy, např. darovací. Tedy, každý právní úkon manželky za trvání manželství ve prospěch manžela byl právně neplatný, pokud se této neplatnosti žena výslovně dovolala. Pokud tedy žena po smrti svého manžela prohlásila, že vše, co mu v manželství dala, udělala jako vězeň svého muže, bylo jednání uznáno za neplatné. To platilo např. i v případě dluhů jejího manžela, za které se v manželství zaručila. Jinak ovšem byla žena v manželství majetkově samostatná, měla plné dispoziční právo ke svému majetku a mohla i případně vykonávat poručenství nad sirotky.²⁶⁵

5.1 Majetková hodnota smluv

Jak již bylo zmíněno, výše věna byla hlavním údajem, který lze se smluv čerpat. Bohužel kopidlenské smlouvy výši věna²⁶⁶ uváděly v takové formě, ze které nelze udělat statistické zpracování. Bylo to dáno hlavně tím, že výše věna nebyla často vyčíslena peněžní částkou, ale byl uveden výčet předmětů nebo kusů dobytka, které nevěsta či ženich do manželství přinášel. Přesto lze kopidlenské smlouvy rozdělit do několika kategorií podle toho, jakou obsahují majetkovou úpravu. Připomeňme, že ze 108 svatebních smluv obsahovaly majetkové vyrovnání pouze 103 smlouvy, jelikož v případě čtyř manželských snětí majetkové vyrovnání chybělo a u jedné smlouvy se nedochoval text.

Kategorie, do kterých jsem kopidlenské smlouvy rozdělila, jsou tři. Do první patří smlouvy, v kterých byl uveden nějaký druh věna (ze strany nevěsty nebo ženicha), mohlo se jednat o peněžní částku, předměty, u kterých nelze zjistit peněžní hodnotu, nebo o dobytek, u kterého jsem také nezjistila peněžní hodnotu. Druhá kategorie zahrnuje smlouvy, ve kterých

²⁶³ „Paní Anna zadává se zase panu Janovi budoucímu manželu svému se vši svou spravedlností...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 3. Smlouva Jana Špačka a Anny, vdovy po neb. Ondřejovi Vondráčkovi, uzavřená roku 1605.

²⁶⁴ „...přijímá do plného statku svého...za mocného a věrného manžela svého a hospodáře...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 3. Smlouva Vavřince Divokého a Anny, vdovy po neb. Fabiánovi Březinovi, uzavřená 1603.

²⁶⁵ MALÝ, Karel. *České právo*. s. 77 – 78.

²⁶⁶ Pojem věno používám pro jakoukoliv hodnotu, která byla do manželství přinesena z obou zúčastněných stran a je ve smlouvách uvedena.

byla výše věna vyjádřena pouze přesnou peněžní částkou. A třetí kategorie obsahuje smlouvy, ve kterých výše věna nebo majetku přinášeného do manželství není stanovena vůbec.²⁶⁷

Zařazení smluv do jednotlivých kategorií nebylo tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Nejvíce svatebních smluv spadá do první vymezené kategorie. Nejčastější formu věna představoval dobytek, výbava a nějaký finanční obnos nebo právo na dědický podíl po otcově smrti. V této kategorii najdeme ale i smlouvy, které instituci věna uvádějí pouze u jedné zúčastněné strany a druhá strana svým majetkem patří do kategorie jiné. Instituce věna byla na obou stranách opomenuta celkem v 38 smlouvách. Pokud ve smlouvě chyběla instituce věna či nějaké zmínky o majetku, bylo formulování svatební smlouvy velmi jednoduché. Ženich většinou přijímal budoucí manželku do svého statku a zadával se jí se vši spravedlností. Často také bylo uvedeno, že jí přijímá do svého statku²⁶⁸ „na rovný díl s dětmi jeho“²⁶⁹. Z toho lze usuzovat, že ženich byl patrně vdovec. Znamenalo to, že manželka se stává podílníkem na jeho majetku, ale bohužel hodnota majetku nebyla uvedena. Žena vstupující do manželství bez věna se nejčastěji zadávala se vši spravedlností. V případě vdovy jsem se také setkala s tím, že žena přijímala muže na rovný díl s jejími dětmi.

Některé smlouvy mají vyčíslené věno nebo výši majetku přesnou finanční částkou. Přesnou finanční částku najdeme i ve smlouvách, které spadají ze strany jednoho ze snoubenců do kategorie jiné. Například jsem se setkala se smlouvou, kdy se ženich nevěstě zadával se vším svým majetkem a nevěsta dostala od otce věno 6 kop grošů českých, navíc bylo ale zmíněno, že se nevěsta zadává se vši svou spravedlností.²⁷⁰ Můžeme se tedy domnívat, že zmíněných 6 kop grošů nebyl jediný majetek, který do manželství přinesla. Smlouvy tedy nelze rozdělit striktně do jednotlivých kategorií a statisticky zpracovat. Pokud ale rozdělíme majetkové vyrovnání na majetek ženicha a nevěsty zvlášť, můžeme si udělat jasnější představu o kopidlenských svatebních smlouvách. Proto bych v následujících kapitolách chtěla představit majetkové vyrovnání ze strany nevěsty i ze strany ženicha a ne pouze souhrně jako majetkové porovnání v jedné svatební smlouvě.

²⁶⁷ Toto rozdělení smluv do tří kategorií dle hodnoty věna používá ve své práci SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 49.

²⁶⁸ Statek neboli stateček je ve smlouvách chápán jako jakýkoliv movitý i nemovitý majetek.

²⁶⁹ Např. „...*Jan Špaček přijímá paní Annu budoucí manželku svou do statečku svého...na rovný díl mezi děti své...*“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 3. Smlouva Jana Špačka a Anny, vdovy po neb. Ondřejovi Vondráčkovi, uzavřená roku 1605.

²⁷⁰ „... *Jan Janeček Mandaleně manželce své...se vši svou spravedlností kterouž má a mítí by mohl zadal...Mandalena se vši spravedlností...se zadala a nad to výše otec její... 6 kop gr. čs. dáti se uvolil...*“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 4. Smlouva Jana Janečka a Magdaleny, dcery Adama Suchánka z Cholenic, uzavřená roku 1605.

TABULKA č. 15: Majetek přinesený snoubenci do manželství a jeho četnost v kopidlnských svatebních smlouvách

MAJETEK PŘINESENÝ DO MANŽELSTVÍ	ŽENICH	NEVĚSTA
peněžně vyjádřeny ²⁷¹	11	6
Jiná forma věna (peníze, dobytek, dědictví, předměty...)	10	57
chybí věno	82	40

Majetková hodnota smluv je v Kopidlně také zastoupena tzv. výminkami, které se vyskytují ve smlouvách velmi často. Znamená to, že manželé si ze svého majetku vymíní nějakou část pouze pro sebe a zbytek dávají do společného jmění. V žádné smlouvě však není uvedena celková hodnota, ze které je výminka pořízena. Překvapivé je vysoké číslo smluv, kde není uvedena hodnota věna (viz tabulka 15). Pokud ale kopidlnské smlouvy srovnáme s boskovickými, zjistíme, že to není nic neobvyklého. Hana Slezáková uvádí, že u více jak poloviny smluv chybí majetkové vyrovnání a je uvedeno pouze vzájemné vzdání se svého majetku ve prospěch partnera.²⁷² V Kopidlně je tak uvedeno hned v první smlouvě „... za poctivou a věrnou manželku se vši svou spravedlností, co ji má a míti bude...z dílů svého nic nevymínějíc...naproti tomu on Jan Matysa...se vši svou spravedlností nic sobě též nevymínějice...“²⁷³

Pavla Nácovská uvádí, že ve smlouvách z Kutné Hory nenašla zmínky o věnech ve všech případech v takové podobě, aby byla schopná statistického zpracování. Šlo o smlouvy, ve kterých byla instituce věna buď zcela opomenuta, nebo o smlouvy, ve kterých bylo věno rozepsáno do jednotlivých předmětů, a to znemožnilo určit celkovou peněžní hodnotu věna. K této situaci došlo u 157 smluv z celkového počtu 259 svatebních smluv.²⁷⁴

Ani u hořepnických smluv nebylo možné statistické zpracování, jelikož záznamy o majetkovém vyrovnání jsou uváděny podobně jako v Kopidlně výčtem předmětů, chybí peněžní hodnota nebo celé majetkové vyrovnání.²⁷⁵

²⁷¹ U nevěsty je tím myšleno číselné vyjádření věna od otce a u ženicha je tím myšleno číselné vyjádření majetku, který přinesl do manželství např. v podobě svého řemesla (ohodnocení) nebo obvěnění či částka, kterou věnoval manželce před svatbou (více o tom dále).

²⁷² SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 49.

²⁷³ SOkA Jičín, AM Kopidlno, *Knihy smluv svatebních 1600 – 1699*. kniha č. 2. fol. 1. Smlouva Jana Matysa a Marty, vdovy po Tomášovi Váňovi, uzavřená v roce 1600.

²⁷⁴ NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy*. s. 49 – 50.

²⁷⁵ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 36 – 37.

5.2 Smlouvy s institucí věna

V kopidlnských smlouvách bylo pro pojem věno používáno termínů „věno“, „věnovat“, „zavěnovat“. Například „... pan Jan Matys na místě panny Kateřiny nevěsty jakožto pan švagr její zavěnoval jest panu Janovi Kociánovi ženichovi do dne a do roka 15 kop gr. čs....“²⁷⁶ Ze strany ženicha je používán termín „věnoval“, „zakázal“ nebo „obvěnil“, uveďme také příklad „...za plnomocnou hospodyni a shromaždnici přijímá, přitom 50 kop gr. míš. na hotové po rodičích svých věnuje...“²⁷⁷ Tyto termíny se vztahovaly především k peněžním částkám uvedených ve smlouvách. Pokud se jednalo o výbavu, byl použit termín „vejprava“. Ve velkém množství smluv není majetek označován žádným specifickým termínem, pouze je uveden výčet věcí, které byly do manželství přineseny.

V Boskovicích bylo věno označováno jako „pomoc“,²⁷⁸ s tímto termínem jsem se však v kopidlnských smlouvách nesetkala. Pomoc byla v kopidlnských smlouvách používána pouze ve významu podpory mladého páru od rodičů.²⁷⁹

V Hořepníku se objevovala různá označení pro věno. Žena do manželství nejčastěji vstupovala s „výpravou“, pouze ojediněle se vyskytl termín „věno“. V ostatních svatebních smlouvách se podobně jako v Kopidlně neobjevilo žádné označení, ale pouze výčet toho, s čím žena přicházela do manželství. Přesný název hodnoty, se kterou do manželství vstupoval ženich, nebyl uveden v žádné smlouvě. Muž nevěstě nejčastěji „věnoval“ svůj majetek nebo „se zakazoval“ za určitou peněžní sumu. Adéla Smržová se také setkala s termíny „zadáva“, „přislíbil“ a „postupuje“. Označení „postupuje“ většinou znamenalo, že otec přenechal svému synovi nebo dceři např. dům nebo řemeslo k užívání.²⁸⁰

V Kutné Hoře nevěsta nejčastěji vstupovala do manželství s „vejpravou“, ta byla někdy také označována jako „vejchysta“. Pojem věno se v kutnohorských smlouvách vyskytoval velmi řídko. Pokud nevěsta přinášela do svazku hotové peníze, bylo to ve smlouvě zdůrazněno, ale nebyl pro to použit žádný zvláštní termín. Pro vybavení syna se vyskytoval termín „pomoc“, také „věno“ nebo „věnití“. Hodnota, kterou do manželství přinášel ženich, nebyla v žádné kutnohorské smlouvě přesně pojmenována. Jako protihodnotu manžel ženě

²⁷⁶ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 6. Smlouva Jana Kociána a Kateřiny, dcery neb. Štěpána Břečky, uzavřená v roce 1608.

²⁷⁷ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 70. Smlouva Václava Leštinského a Alžběty, dcery Václava Tůmy staršího, uzavřená v roce 1674.

²⁷⁸ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 51.

²⁷⁹ Např. „...přitom také pokudž se k nim jakožto rodičům svým upřímně chovati budou neoddělujíce je od své ruky, vši doboru pomocí jich fedrovati se zakazují...“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 43. Smlouva Vavřince Svobody a Dorot, dcery Martina Smítka, uzavřená roku 1650.

²⁸⁰ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 34 – 35.

„urukuje“ za určitou sumu, nebo jí „věnuje“ nebo „obvěňuje“. Nejčastěji se objevilo, že muž „zjistil“, „zaručil“ či „vručil“ jistou hodnotu. Šlo tedy o obvěnění.²⁸¹

Jak můžeme vidět z tabulky č. 15, instituce věna v kopidlnských smlouvách je v mnoha případech opomenuta, zvláště u ženicha. Z 216 zúčastněných osob je výše věna nebo nějaký majetek uveden u 84 osob, ale pouze u 17 je vyjádřen peněžní částkou, nelze z toho tedy vyvodit nějaké přesvědčivé závěry. Ve většině případů obsahovalo věno ze strany nevěsty nějakou menší peněžní částku, krávu, jalovici, někdy i ovce a výbavu. Nevěsty často dostávaly jako věno také podíl z otcova majetku, ale v žádné smlouvě není výslovně uvedeno, že by nevěsta přinesla do manželství nemovitý majetek. V Boskovicích bylo věno uvedeno pouze u devíti osob ze 166, o to zajímavější je fakt, že v Hořepníku bylo věno zmíněno u všech 72 zúčastněných osob.

5.2.1 Věno pouze s peněžní hodnotou

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na svatební smlouvy, které uvádějí výši hodnoty věna nebo majetku přineseného do manželství pouze přesnou finanční částkou. To bylo uvedeno u šesti nevěst a u jedenácti ženichů. Je nutné podotknout, že výše věna je sice vyčíslena peněžní částkou, ale ve všech případech je ve smlouvách navíc zmíněno, že se nevěsta či ženich zadává se vši svou spravedlností. Je tedy pravděpodobné, že mimo zmíněné věno byl do manželství přinesen ještě další majetek, který ale není ve smlouvách dále zmíněn. Věno je uváděno u nevěst pouze v kopách grošů českých, ale u ženichů jsem se setkala i s kopami grošů míšeňských.²⁸² Hodnota věna se pohybovala od pěti do třiceti kop grošů českých (tabulka č. 16). Míšeňské groše byly uvedeny u pěti ženichů, ve čtyřech případech se jednalo o ohodnocení mužova řemesla, které přinášel do manželství a v jednom případě muž prostě věnoval ženě 50 kop grošů míšeňských (viz citace výše). Řemeslo bylo vždy ohodnocené na 50 kop grošů míšeňských, ale jen ve dvou smlouvách bylo uvedeno, o jaké řemeslo se jedná (tkadlec, mlynář).²⁸³

²⁸¹ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 48. Srovnej také s SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy. s. 37 – 38.

²⁸² 2 kopy míšeňských grošů se rovnaly 1 kopě grošů českých. ILČÍK, Václav. Hodnota peněz. 2000. [cit. 2011-3-19] URL: < <http://ilcik.cz/download/penize.htm> >

²⁸³ Např. „...věnuje jí řemeslo své kteréž sobě 50 kop. gr. miš. pokládá a po dni a po roce se vši spravedlností kteroubykoliv po rodičích neb přátelích jměl aneb jmíti mohl tolikež jí se zadává“. SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 11. Smlouva Jana Růžičky s Dorotou, dcerou Jana Kožešníka, uzavřená v roce 1616.

TABULKA č. 16: Výše věna v kopidlnských smlouvách a jeho četnost

Výše věna v kopách grošů českých	NEVĚSTA	ŽENICH
5	1	1
6	2	-
9	-	1
10	1	1
15	2	2
25	-	5
30	-	1

Věno v Boskovicích bylo uvedeno u 8 osob a bylo vyčísleno ve zlatých rýnských.²⁸⁴ Hodnota se pohybovala od 5 do 30 zlatých rýnských.²⁸⁵ Pokud kopa českých grošů byla více než dvojnásobek zlatého rýnského, vyplývá z toho, že hodnota věna v Kopidlně byla dvakrát tak vysoká než hodnota věna v Boskovicích. Nabízí se také srovnání s Hořepníkem, kde byla výše věna uváděna v kopách grošů míšeňských a později ve zlatých rýnských. Adéla Smržová však měnu sjednotila na zlaté rýnské. Věno se pohybovalo od 5 do 500 zlatých rýnských. Výše věna byla vyčíslena u 42 osob ze 72. Nejčastěji se vyskytovala částka 50 zlatých, často také částka přes 100 zlatých.²⁸⁶ Když srovnáme nejčastější částku v Hořepníku, tedy 50 zlatých rýnských s nejčastější hodnotou v Kopidlně, což je 25 kop grošů českých, zjistíme, že sumy jsou si podobné.²⁸⁷

Srovnajme nyní výši věna poddanského městečka Kopidlna s královskými městy Nový Bydžov a Kutná Hora. V Novém Bydžově bylo věno uváděno v kopách grošů českých a v kopách grošů míšeňských.²⁸⁸ Věno bylo vyčísleno peněžní částkou ve 115 smlouvách. Částky věna se pohybovaly od 3 do 100 kop grošů českých. Nejčastěji bylo uváděno 10 kop grošů českých, a to celkem 33krát. Druhá nejčastější částka byla 5 kop grošů, byla uvedena 23krát.²⁸⁹ S těmito částkami se v Kopidlně také setkáváme, ale je těžké porovnávat majetnost snoubenců v Kopidlně a Novém Bydžově, protože v kopidlnských smlouvách máme výši věna uvedenou jen v malém počtu smluv. Přesto se můžeme domnívat, že snoubenci z Nového Bydžova byli majetnější, jelikož se desetkrát setkáváme také s částkou 100 kop grošů českých a v jednom případě až 150 kop grošů, tyto částky v Kopidlně nenalezneme.

²⁸⁴ 1 zlatý rýnský = 60 krejcarů, 1 kopa grošů míšeňských = 70 krejcarů a 1 kopa grošů českých = 140 krejcarů. ILČÍK, Václav. *Hodnota peněz*. 2000. [cit. 2011- 3-19] URL: < <http://ilcik.cz/download/penize.htm> >

²⁸⁵ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 52.

²⁸⁶ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 39 – 42.

²⁸⁷ 50 zlatých rýnských = 3000 krejcarů, 25 kop grošů českých = 3500 krejcarů.

²⁸⁸ Pro lepší srovnání s Kopidlnem jsem si částky převedla na kopy grošů českých.

²⁸⁹ VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy*. s. 64 – 65.

V Kutné Hoře bylo věno udáváno v kopách grošů českých, ojediněle v kopách grošů míšeňských a v jedné smlouvě se vyskytl tolar. Pavla Nácovská měnu sjednotila na groše české. Nejnížší částka, která se ve smlouvách objevila, měla hodnotu dvou kop českých grošů. Nejfrekventovanější částkou bylo 50 kop českých grošů. Častá byla také suma 200 kop českých grošů. Vůbec nejvyšší částka, která se vyskytla, bylo 1000 kop grošů českých, jednalo se o obvěnění nevěsty od urozeného pána. Průměrná výše věna se pohybovala okolo 64 kop českých grošů.²⁹⁰ V porovnání s Kopidlnem narážíme na stejný problém jako v porovnávání s Novým Bydžovem, v Kutné Hoře máme nepoměrně více informací o výši věna než v Kopidlně. Celkově lze soudit, že v královských městech byli snoubenci majetnější než v poddanských městečkách, což není nijak překvapivý závěr.

5.2.2 Věno s výčtem majetku

V této kapitole bych chtěla zmínit velmi časté majetkové vyrovnání, které jsem v kopidlnských smlouvách našla. Jedná se o situaci, kdy bylo věno ve smlouvě uvedeno jako výčet věcí, které nevěsta nebo ženich přinášel do manželství. I když se většina smluv velmi podobá, je výčet věcí v každé smlouvě trochu jiný. To neumožňuje vůbec žádné statistické zpracování či srovnávání s ostatními svatebními smlouvami.

V kopidlnských smlouvách jsem tento druh věna našla u deseti ženichů a 57 nevěst. Majetek, který se objevoval ve výčtu věna, zahrnoval i finanční částky, ale protože k tomu bylo vždy přidáno ještě něco navíc, nelze určit celkovou hodnotu věna. Mimo peníze se ve smlouvách jako věno objevovaly krávy, ovce, jalovice, dobytek pro orbu, objevil se i vůl, prasata a v jednom případě i kůň. Množství dobytka bylo ve smlouvách různé, nejčastěji jsem se setkala s počty jeden až tři kusy, ale vyskytla se i smlouva, kdy nevěsta dostala 13 kusů dobytka.²⁹¹ Počet ovcí se pohyboval od jednoho do pěti kusů. Dále věno obsahovalo ložní prádlo a často byla uváděna výbava. V jednom případě se ve výčtu objevilo i cínové nádobí a vůz. Velmi často k tomuto výčtu bylo připojeno, že po smrti otce dostane ženich nebo nevěsta dědický podíl z majetku.

U 23 osob jsem se setkala s finanční částkou obsaženou ve věně. Nejnížší hodnota byla 1 kopa grošů českých a 30 krejcarů. Další částky se pohybovaly od 5 do 30 kop grošů českých. Nejčastěji se objevilo 10 kop grošů českých, celkem sedmkrát. V jedné svatební

²⁹⁰ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 51 – 52.

²⁹¹ „...místo viena po ní dává 11 kusů dobytka oracího, krávy 2 ...“ SOKA Jičín, AM Kopidlnno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 20. Smlouva Jana Vosky a Doroty, dcery Baltazara Ryše, uzavřená v roce 1624.

smlouvě byla finanční částka uvedena mezi výčtem předmětů, ne jako věno, ale jako náhrada za svatební veselí ze strany nevěsty.²⁹²

Pouze v jediné smlouvě bylo u výčtu předmětů uvedeno, jakou mají hodnotu. „...a jim do živnosti 1 vůz v kově okovaný za 20 kop, kuň plesnivý v 22 kop a 2 kšíry za 4 kopy, též 2 krávy ihned vydati a vejpravu poctivou jak náleží s veselím svatebním učiniti se zamlouvá...“²⁹³ V této smlouvě je také zajímavé, že termín výprava je zde použit ve významu vystrojit svatbu, v jiné smlouvě jsem se s tím nesečkala. Adéla Smrzková uvádí, že v hořepnických smlouvách bylo vydání výpravy, tedy povinnosti vystrojit svatbu, poměrně časté. Podoba výpravy nebyla nijak blíže specifikována, pouze bylo uvedeno, že má být „slušná“, „podle své možnosti“ nebo „dle své vážnosti“.²⁹⁴

Hořepnické nevěsty s sebou do manželství přinášely šaty, nábytek, objevilo se i obilí a často také vyhlídka na dědický podíl. Nejdůležitější složkou věna byl dobytek, nevěsty byly obdarovávány ovci, kravami, jalovicemi a ojedinele i voly. Množství dobytka bylo od tří do pěti kusů, v jednom případě kusů deset. Dobytek s sebou do manželství přinášeli i muži, jen počet byl zpravidla jiný, nejvíce osm kusů. Stejně jako nevěsta přinášel ženich také nárok na dědický podíl z otcova majetku. Adéla Smrzková uvádí, že ženich poskytoval do manželství také dům nebo pole a louky.²⁹⁵ V kopidlenských smlouvách jsem se ze strany ženicha nejčastěji setkala s vyhlídkou na dědický podíl po rodičích a také s dobyt看, lišil se ovšem počet kusů, byly uvedeny maximálně dva kusy, v jednom případě ženich přinesl osm ovcí. Ani v jedné smlouvě jsem se nesečkala, že by ženich přinesl nějaký pozemek, v podobě pole či louky. Avšak ve dvou smlouvách je uveden nemovitý majetek přinesený ze strany ženicha. „...Jakub ženich mlýn koupený po nebož: Jakubovi Linhartovi otci svém... za plnomocnou hospodyní do mlýna svýho přijímá...“²⁹⁶ Ve druhé smlouvě bylo uvedeno, že otec přijímá novomanžele do svého příbytku a po jeho smrti jim bude dům patřit.²⁹⁷

V kutnohorských svatebních smlouvách, ve kterých bylo věno uvedeno, ale nebyla známá jeho peněžní hodnota, šlo také o výčet jednotlivých předmětů, které snoubenci do manželství přinášeli. Nevěsty s sebou přinášely zejména šaty, ložní prádlo, nádobí, šperky a

²⁹² „...za manželku dodávají a jí stav spravedlivost kteráž jí po otci jejím náleží tolikož 1 krávu věnují a šaty ložní též za veselí svatební 6 kop gr. míš....“ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 57. Smlouva Jindřicha Svobody a Magdaleny, dcery po neb. Petru Mandlíři, uzavřená roku 1661.

²⁹³ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 55. Smlouva Tomáše Dubského a Judity, dcery Andrease Brauna, uzavřená roku 1657.

²⁹⁴ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané*. s. 37.

²⁹⁵ Tamtéž. s. 38.

²⁹⁶ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 26. Smlouva Jakuba mladšího Linharta a Kateřiny, dcery Jakuba Šafáře z Cholenic, uzavřená roku 1630.

²⁹⁷ SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 29. Smlouva Petra Barvíře a Doroty, dcery Honzy Trsaře, uzavřená v roce 1631.

dobytek, u manželů se ve smlouvách objevil dům, šaty po předešlé manželce nebo starý stav. Tento způsob zaznamenání věna ovšem nebyl v Kutné Hoře příliš častý.²⁹⁸

V Boskovicích se vyskytla jen jedna smlouva, kdy bylo uvedeno věno, ale nebyla vyčíslena jeho hodnota. Z textu smlouvy vyplynulo, že otec ženicha poskytl novomanželům část pole k užívání.²⁹⁹

5.3 Smlouvy bez instituce věna a smlouvy s výminkami

Kolik smluv bez instituce věna se v Kopidlně vyskytlo, nelze přesně určit, v některých smlouvách chybí věno pouze na straně ženicha a v některých zase chybí věno jen u nevěsty. Ve 38 smlouvách chybí věno na obou stranách. U ženicha nebyl žádný majetek uveden v 82 smlouvách, u nevěsty pak ve 40 případech. Majetkové vyrovnání bylo v těchto smlouvách vyřešeno různými formulacemi jako „zadává“, „dodává“, „zanechává“ „zamlouvá“. Majetkové vyrovnání bylo v mnoha případech vyřešeno velmi jednoduše, budoucí manžel nebo manželka se „zadali se vši svou spravedlností“ nebo se „přijali se vším, co mají“, například „... pan purkmistr a páni hned od actum těchto smluv svatebních témuž poctivému mládenci Janovi Benešovi Kateřinu napřed jmenovanou za věrnou a upřímnou manželku se vši spravedlností kdybykoliv se jí vynajíti mohla k témuž stavu s^{tého} manželství zadávaj a dodávaj...naproti tomu zase tuž poctivou pannu Kateřinu jakožto svou milou manželku ji od actum těchto smluv svatebních...do chaloupky své a se vším co mu pán bůh požehnati ráčí zadává a přijímá...“³⁰⁰ V některých případech mohly být do vzájemného vzdání se majetku ve prospěch partnera zahrnuty i děti z předešlých manželství. Toto majetkové vyrovnání jsem samozřejmě našla pouze u vdov a vdovců, v žádné smlouvě ale nebylo zmíněno, do kolikátého manželství dotyčná osoba vstupuje. Například „...přijímá pannu Martu za pravou manželku a věrnou shomaždnici a společníci na všecken statek svůj a spravedlnost kterouž má a jmíti by mohl na rovný díl mezi děti své nic sobě nevymínějící...“³⁰¹ Tímto závazkem muž zařídil, aby byl majetek po jeho smrti rozdělen mezi jeho děti a manželku.

V některých smlouvách docházelo k situacím, kdy si oba snoubenci nebo pouze jeden ponechali část majetku pouze pro sebe, tzv. si ho vymínili pro sebe. Takovéto výminky jsou v kopidlnských smlouvách uvedeny u 30 ženichů a u 38 nevěst. Týká se to smluv, kde chybí instituce věna a zmíněná výminka byla učiněna z celého majetku. Setkala jsem se ale také se

²⁹⁸ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 50 – 51.

²⁹⁹ SLEZÁKOVÁ, Hana. Svatební smlouvy. s. 55.

³⁰⁰ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 72. Smlouva Jana Beneše a Kateřiny, dcery po neb. Janovi Antošovi, uzavřená roku 1682.

³⁰¹ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 5. Smlouva Kryštofa Bednáře a Marty, dcery neb. Matěje Žebrovského z Cholenic, uzavřená roku 1607.

situaci, kdy bylo přineseno věno a ještě byla učiněna výminka, bylo tomu tak u dvou ženichů a devíti nevěst. Například „...své řemeslo s kterýmž vedle pána boha tížiti sebe i svou manželku živiti chtějíc 50 kop gr. m. tolikéž i co jemu po rodičích jeho jaké spravedlivosti náleží...s tím se vším se jí zakazuje a věnuje a z té spravedlivosti pro budoucí paměť ...své sobě 10 kop gr. m. vyměňuje...“³⁰² Ve smlouvách se nejčastěji objevily finanční výminky, ale v několika případech si snoubenci vyměnili i jiný majetek, například několik kusů dobytka. U dvou vdov bylo uvedeno, že si vymínají „spravedlnost na statku“, a jedna vdova přinesla jako věno do manželství majetek po zemřelém manželovi a vymínila si pro sebe majetek po otci „...na rovný díl což ho koliv málo nebo mnoho na temž domě po ne: Adamovi Duškovi krom té spravedlnosti, kterou ve vsi Chroustově po otci svém má a míti bude tu vymínující zadávají...“³⁰³ Peněžní výminky byly uvedeny v kopách grošů českých a ojediněle v kopách grošů míšeňských, měnu jsem sjednotila na groše české. Hodnota výminek se pohybovala od 2,5 do 50 kop grošů českých (viz tabulka č. 17).

TABULKA č. 17: Finanční hodnota výminek v kopidlnských svatebních smlouvách v kopách grošů českých a jejich četnost u ženichů a nevěst

VYMÍNĚNÝ MAJETEK (částky v kopách grošů českých)	ŽENICH	NEVĚSTA
2,5	1	1
5	14	12
6	-	1
7	-	1
7,5	1	-
10	4	7
15	4	3
20	1	-
20 + peřinu a polštáře	1	-
20 + 2 ks dobytka	-	2
25	1	1
30	1	1
50	2	3
1 kráva nebo 3 kopy	-	2
spravedlnost po otci	-	1
spravedlnost na statku	-	2
2 krávy a 1 jalovice	-	1

³⁰² SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 56. Smlouva Jiříka Kožka a Doroty, vdovy po neb. Janu Kuchařovi, uzavřená roku 1665.

³⁰³ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 16. Smlouva Matěje Hurycha a Kateřiny, vdovy po neb. Adamovi Duškovi, uzavřená roku 1621.

Zajímavá je také otázka, pro koho byly tyto výminky určeny. V drtivé většině případů byl majetek vymíněn pro jednoho ze snoubenců, který s ním pak mohl jakkoli nakládat a komukoliv darovat či kšaftovat. Například „...*vymiňující sobě z ní 10 kop gr. čs. ty aby vůli měla před smrtí svou komužbykoliv chtěla odkázati nebo při manželu zanechati...*“³⁰⁴ Setkala jsem se ale také se smlouvami, kdy byl majetek vymíněn pro děti z předešlých manželství. To činily především vdovy, aby tak zaopatřily své děti z předchozích manželství. S vdovskými výminkami jsem se setkala devětkrát. Pro děti byl majetek vymíněn čtyřikrát. Dokonce jsem se s výminkou pro syna setkala i u jednoho ženicha, který vymíňoval pro svého syna 2 polštáře, 1 peřinu a 1 prostěradlo.³⁰⁵

Svatební smlouvy v Kutné Hoře, ve kterých bylo věno zcela opomenuto, vyjadřovaly majetkové vyrovnání velmi stručně. Často se objevovaly formulace typu „dává se vši svou spravedlností“, „se vším statkem“, „bere na celý podíl“, „slučuje svůj statek s jejím“ nebo „spojil ji se svým movitým i nemovitým statkem“. V těchto případech většinou následovala výminka, která majiteli statku ponechávala určitou částku pouze k jeho užívání. Výše výminky se pohybovala pod 30 kop grošů českých, zcela ojediněle se objevilo 50 nebo 100 kop grošů českých. Vymiňování nemovitého majetku bylo v kutnohorských smlouvách spíše neobvyklé, ale i výminky týkající se movitého majetku se objevovaly jen zřídka, a to ještě výhradně u žen, šlo především o oblečení, nádobí a ložní prádlo.³⁰⁶

Smlouvy s výminkami našla Hana Slezáková i v Boskovicích. Výminky byly obsaženy u 39 osob, což je mnohem více než počet osob, u kterých se vyskytlo věno. Výminky si častěji pro svou potřebu ponechávaly ženy, a to 26krát. V případě mužů došlo ke stejné situaci celkem 13krát. Jak je patrné, v Boskovicích sice výminky převažovaly u žen, ale přesto měly i u mužů poměrně velké zastoupení. Autorka zjišťovala, jaký sociální status měly osoby, které k vymíňování majetku přistupovaly. Ze všech 39 osob vstupovalo nejméně do druhého manželství 25 osob, přesněji 23 vdov a dva vdovci. U jedenácti mužů se ze smluv nedalo vyčíst, zda se jednalo o svobodné muže nebo vdovce. Ženy byly ve třech případech svobodné, vždy se jednalo o sirotky. Boskovičtí snoubenci si vymíňovali jak finanční obnos, tak i movitý a nemovitý majetek. Finanční částky byly uváděny ve zlatých rýnských a v hřivnách, autorka měnu sjednotila na zlaté rýnské. Výminky se pohybovaly od 10 do 1000 zlatých rýnských, nejčastěji však mezi 20 a 30 zlatými. Majetek byl vymíňován stejně jako

³⁰⁴ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 3. Smlouva Jana Špačka a Anny, vdovy po neb. Ondřejovi Vondráčkovi, uzavřená roku 1605.

³⁰⁵ „...*sobě z toho všeho 20 kop gr. čs. spravedlivosti v motci své zanechává a 1 peřinu, 2 polštáře a 1 prostěradlo synu svému vyměňuje...*“ SOkA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. fol. 57. Smlouva Jiříka paličky a Magdaleny, dcery po neb. Janu Strnádkovi ze vsi Vesce, uzavřená roku 1660.

³⁰⁶ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy. s. 50 – 51.

v Kopidlně pro děti nebo pro potřebu osoby, která ho vymínila. Ta ho pak mohla libovolně darovat např. příbuzným. Výminky bez uvedené finanční hodnoty nejčastěji zahrnovaly dobytek, ložní prádlo, oblečení a pozemky.³⁰⁷ Nevěsty si také vymíňovaly stříbrné pásy, s tím jsem se v Kopidlně vůbec nesešla. Obecně lze říci, že druh vymíňených předmětů v Boskovicích, Kopidlně i Kutné Hoře se podobal, avšak ve finančních částkách se smlouvy rozcházejí. To lze říci i o četnosti v jednotlivých lokalitách.

³⁰⁷ SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy*. s. 57 – 61.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo odpovědět na dvě nejdůležitější otázky – jakou vypovídací hodnotu mají kopidlinské svatební smlouvy z let 1600-1699 a jaká je tato hodnota v porovnání především se smlouvami poddanského městečka Hořepník, poddanského městečka Boskovice a královského města Kutné Hory a Nový Bydžov. Pro doplnění informací jsem využila také rozbor svatebních smluv městečka Dašice.

Město Kopidlno leží v královéhradeckém kraji v jihovýchodní části jičínského okresu asi 13 km od Jičína. Statut městečka používalo od poloviny 15. století a někdy před rokem 1890 získalo statut města, přesný rok není znám. Během 17. století vlastnilo Kopidlno pět šlechtických rodů, do roku 1616 patřilo městečko Baltazarovi Rabenhauptovi ze Suché, na dalších osm let se vlastníky stali Trčkové z Lípy. Kopidlno také vlastnil Albrecht z Valdštejna, po jeho smrti Kopidlno krátce patřilo Zikmundovi Ludvíkovi z Ditrichštejna, ale od roku 1638 až do 20. století byli pány na Kopidlně Šlikové z Pasounu a Holejče. Během 16. století získalo Kopidlno privilegia na výroční trhy a týdenní trhy, právo pečetit voskem a získalo i svůj erb. O přestavbu zámku z původní tvrze na renesanční zámek se zasloužili Trčkové z Lípy, avšak dnešní barokní podobu získal zámek ve vlastnictví Šliků. Za jejich působení se městečko dočkalo největšího rozkvětu, jelikož František Arnošt Šlik vytvořil z Kopidlna fideikomis a kopidlinský zámek si vybral za trvalé rezidenční sídlo.

Sňatek byl vždy jedním z nejvýznamnějších mezníků v životě lidí. Jeho význam je v osobní i společenské rovině. Tato událost byla důležitá z náboženského hlediska, ale i z hlediska společenské reprezentace. Sňatek umožňoval příležitost k utváření nových mezilidských vztahů a posiloval již existující vazby. Sňatek byl také do velké míry věcí majetkové spekulace a láska zde hrála jen vedlejší roli. Uzavření manželství také znamenalo definitivní uznání dospělosti snoubenců. Důležitým mezníkem pro svatební obřady byl Tridentský koncil (1545-1563). Do Tridentského koncilu byl za vrchol a právní zakončení svatebního obřadu pokládán světský akt, často v podobě podání ruky, podpisu svatební smlouvy nebo výměny darů. Tímto docházelo k uzavření manželství. Po Tridentském koncilu vznikl manželský svazek na základě kněžského požehnání a svatební smlouva nabývala platnosti až po udělení manželské svátosti.

Svatební smlouva byla oboustranně závazným dokumentem, který upravoval manželské majetkové právo. Byla to bezesporu velmi důležitá písemnost. Já jsem ve své práci prováděla výzkum svatebních smluv v Kopidlně v 17. století, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu Jičín. Konkrétně se v knize svatebních smluv z let 1600 – 1699 dochovalo celkem 108 smluv. Kopidlinské smlouvy se svou četností liší od všech dosud zkoumaných lokalit,

pohybují se někde mezi poddanským městečkem Hořepník a Boskovicemi, se kterými jsem smlouvy srovnávala.

V této práci jsme prováděla analýzu kopidlnských smluv a porovnávala je se závěry Hany Slezákové, Adély Smržové a Pavly Náčovské, které zkoumaly lokality Boskovice, Hořepník a královské město Kutná Hora. Informace jsem také doplňovala z prací zabývajících se svatebními smlouvami v královském městě Nový Bydžov a v poddanském městečku Dašice.

Ve stěžejních kapitolách jsem se zaměřovala na strukturu kopidlnských svatebních smluv, zkoumala jsem jména snoubenců, dataci, místa uzavírání smluv, počet svědků na zúčastněných stranách a v neposlední řadě jsem se také věnovala majetkovému vyrovnání snoubenců. Analýzou těchto pramenů jsem dospěla k několika závěrům.

První z nich se týkal křestních jmen snoubenců. Nejčastěji se v Kopidlně objevovala jména Jan, Václav, Kateřina, Dorota a Anna. Ke stejným závěrům dospěla také Hana Slezáková v případě Boskovic i Adéla Smržová v případě hořepnických svatebních smluv.

Další závěr se týká datace. Kopidlnské svatební smlouvy jsou datovány jak křesťanským, tak moderním způsobem. Datace se vyskytuje v každé svatební smlouvě, ovšem u zapsání manželských snětí není datace uvedena. V některých zápisech se také lišilo datum sepsání smlouvy s datem jejího vepsání do knihy svatebních smluv. Nejčastěji se svatební smlouvy v Kopidlně uzavíraly v zimních měsících. S touto skutečností se shoduje i Adéla Smržová a Hana Slezáková. Kopidlnští snoubenci nejčastěji volili pro uzavření smlouvy úterý. V Kutné Hoře a v Hořepníku se svatební smlouvy uzavíraly každý den v týdnu, ale nejčastější bylo také úterý.

Dále pojednávám o místě uzavření svatební smlouvy. V Kopidlně jsem se setkala s místem uzavření smlouvy v místě bydliště nevěsty, s uzavřením smlouvy v místě bydliště jednoho ze zástupců snoubenců, ale i s uzavřením smlouvy v místě bydliště ženicha. Většina smluv byla uzavřena v Kopidlně. V Boskovicích, Kutné Hoře i Hořepníku byla smlouva uzavírána vždy v místě nevěstina bydliště. Nevěsty pocházely z Kopidlna nebo z přilehlých městeček a vesnic, ale vždy do vzdálenosti maximálně 17 kilometrů. U ženichů jsem se setkala s mnohem většími vzdálenostmi, přesahujícími 50 kilometrů, v jednom případě i přes 150 kilometrů. Nejčastěji (tedy v 59 smlouvách) pocházeli oba snoubenci z Kopidlna. Ze stejného místa nebo z okolních vesnic pocházeli snoubenci i v případě boskovických svatebních smluv. v případě kutnohorských smluv byla také většina uzavřena přímo v Kutné Hoře, odkud byl největší počet snoubenců.

Dále jsem se zabývala zastoupením snoubenců a počtem jejich svědků. Nevěsty v Kopidlně byly zastoupeny celkem v 87 případech. Nejčastěji svým otcem nebo městskou radou, poměrně překvapivé pak bylo, že v 18 smlouvách nebyla nevěsta zastoupena nikým. Muži v Kopidlně většinou nebyli zastoupeni nikým, jen ojediněle se objevilo zastoupení otcem nebo městskou radou. V Boskovických byly ženy zastoupeny celkem v 80 případech, nejčastěji purkmistrem a radou města Boskovice. V hořepnické knize svatebních smluv se setkáváme nejčastěji se zastoupením otce. Počet svědků v Kopidlně se pohyboval na obou zúčastněných stranách od jednoho svědka do deseti, nejčastěji však bylo šest svědků u nevěsty a tři svědci u ženicha. V některých případech byli svědci uvedeni dohromady za obě strany, ale nebylo to příliš časté. Počet svědků ženicha se v Boskovicích pohyboval nejčastěji okolo čtyř až sedmi osob, svědci nevěsty nejsou v 60 boskovických svatebních smlouvách vůbec jmenováni. Ve všech těchto smlouvách byla nevěsta zastoupena purkmistrem a radou města Boskovice. Ve zbývajících smlouvách se počet svědků nevěsty pohyboval mezi třemi až sedmi. V Kutné Hoře bylo okolo tří až deseti svědků a v Hořepníku se tento počet pohyboval nejčastěji okolo tří až šesti osob.

Podstatnou část smluv tvořila ustanovení o majetku, který si novomanželé přinášeli do manželství. Věno se v kopidlenských smlouvách objevilo u 84 osob z 216. Ale pouze u 17 osob bylo vyjádřeno finanční částkou, ta byla uváděna v kopách grošů českých a v kopách grošů míšeňských a nikdy nepřesáhla 30 kop grošů českých. Kromě finančního obnosu byl do manželství jako věno nejčastěji přinášěn také dobytek, vyhlídka na dědický podíl po rodičích, výbava zahrnující šaty, ložní prádlo a předměty do domácnosti. Tento výčet věcí dávaných jako věno se shoduje i ze závěry vyplývajících ze svatebních smluv v Kutné Hoře i Hořepníku. Věno v Boskovicích se objevilo pouze u devíti snoubenců. Z toho osm věn bylo vyjádřeno peněžní částkou. Finanční hodnota věna byla v Boskovicích udávána ve zlatých rýnských. Jiný druh věna se v boskovických svatebních smlouvách objevil pouze v jednom případě. V Hořepníku se věno vyskytlo u všech snoubenců, ale vyčísleno bylo jen u 42. Nejčastěji se vyskytovala částka 50 zlatých rýnských. V Kutné Hoře i v Novém Bydžově byly částky uváděny v kopách grošů českých a v kopách grošů míšeňských. Nejčastější věno v Kutné Hoře bylo 50 kop grošů českých, v Novém Bydžově to pak bylo 10 kop grošů českých.

Další závěry lze utvořit ze smluv s výminkami. Výminku lze charakterizovat jako majetek, který si novomanželé ponechávali a se kterým mohli nakládat podle svého vlastního uvážení. K vyjmutí části majetku pro svou osobní potřebu se rozhodlo 68 z celkového počtu 216 osob. Kopidlenské výminky byly nejčastěji ve výši 5 kop grošů českých. V Boskovicích se

k vyjmutí části majetku pro svou osobní potřebu se rozhodlo 39 z celkového počtu 166 osob. Nejčastěji si snoubenci vymíňovali částky v rozmezí 21-30 zlatých rýnských, což je 9 – 12 kop grošů českých, je to tedy dvakrát tolik než nejčastější částka v Kopidlně. Důvodem mohlo být, že v Boskovicích není na rozdíl od Kopidlna ve většině smluv uvedeno věno, mohlo tedy být nahrazeno výminkami. V Kutné Hoře bylo vymíňování části majetku spíše neobvyklé. Vymíňovaná částka většinou nepřevyšovala 30 kop českých grošů. Existovaly také smlouvy, ve kterých nebyla uvedena vůbec žádná majetková vyrovnání.

Celkově lze říci, že kopidlnské svatební smlouvy lze označit za standardní v případě počtu dochovaných svatebních smluv, křestních jmen snoubenců, datací, místa uzavření svatebních smluv a počtu svědků. V případě věna se těžko vyvozují závěry. Počet smluv s uvedeným věnem lze označit za standardní, ovšem většina věn není vyčíslena peněžní částkou, což nebylo v ostatních městech tak běžné. Za nestandardní můžeme kopidlnské smlouvy označit také v počtu výminek, které se vyskytovaly častěji než v ostatních zkoumaných lokalitách. Za unikum můžeme také považovat čtyři kopidlnská zapsání snětí manželského, která se v žádné dosud zkoumané knize svatebních smluv neobjevila. Z těchto snětí se nedozvídáme příliš mnoho informací, pouze jména snoubenců a místo uzavření sňatku, ve dvou případech chybí datace, ve dvou dalších není úplná. Nemůžeme z těchto snětí zjistit ani počet svědků ani majetkové vyrovnání.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny:

SOKA Jičín, AM Kopidlno, Kniha smluv svatebních 1600 – 1699. kniha č. 2. 75 fol.

Literatura:

Beitrag zur gräflich Schlik'schen Herrschafts- und Hausgeschichte. Jičín, 1895.

BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618.* 1. díl. Praha, 1882.

BLÁHOVÁ, Marie. *Historická chronologie.* Praha, 2001. 1. vydání. ISBN 80-7277-024-1.

BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby: Dějiny svatebních obřadů na Západě.* Praha, 1997. ISBN 80-7207-054-1.

BRABCOVÁ, Petra. Svatby v 18. století z hlediska církevních matrik. In: *Český lid* 85, 1998. ISBN 978-80-87112-13-7.

BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef a kol. *Dvory velmožů s erbem růže: Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce.* Praha, 1997. ISBN 80-204-0651-4.

BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef - KRÁL, Pavel - VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených: Šlechta v českých zemích na prahu novověku.* Praha - Litomyšl 2002. ISBN 80-7185-417-4.

BŮŽEK, Václav - HRDLIČKA, Josef. Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence. In: *Opera historica* 6. České Budějovice, 1998. s. 145-272. ISBN 80-7040-267-9.

ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda. *Berní rula. Kraj Hradecký III., svazek 14.* Praha, 2009. ISBN 978-80-86712-71-0.

ČESÁKOVÁ, Markéta – HELIGROVÁ, Milena. *Archiv města Kopidlno 1514 – 1945(1951).* Jičín, 2002.

FIALOVÁ, L. Vývoj sňatečnosti a plodnosti obyvatelstva v Českých zemích v 19. století. In: *Historická demografie* 12, 1987, s. 207 – 224. ISSN 0323-0937 .

FOJTÍK, Karel. Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století. In: *Český lid* 52, 1965. s. 333-338. ISSN 0009-0794.

FRANCEK, Jindřich. *Svatováclavská smlouva 24. 10. 1517: Urození versus neurození.* Praha, 2006. ISBN 80-86515-67-2.

FRIEDRICH, Gustav. *Rukověť křesťanské chronologie.* 2. vydání. Praha – Litomyšl, 1997. ISBN 80-7185-118-3.

- FROLEC, Václav. *Svatební obřad: Současný stav a proměny*. Brno, 1983.
- GELOVÁ, Ivana. *Manželství a sňatky v první polovině 19. století*. Diplomová práce UP, Olomouc, 2008.
- GRULICH, Josef. *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*. České Budějovice, 2008. ISBN 978-80-7394-091-1.
- GRULICH, Josef. "Slavnostní okamžiky" - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. poloviny 17. století). In: *Historická demografie* 23, 2000. s. 49-82. ISSN 0323-0937.
- GRULICH, J. – ZEITLHOFFER H. Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století. In: *Historická demografie* 23, 1999. s. 49 – 54. ISSN 0323-0937.
- HRUBÁ, Michaela. Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 19-25. ISBN 978-80-86046-97-6.
- JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. 2. vydání. Praha, 1987.
- JANÁČEK, Josef. *Valdštejn a jeho doba*. 2. vydání. Praha, 2003. ISBN 80-86328-17-1.
- KAČEROVÁ, Eva. Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem. In: *Historická demografie* 28, 2004. s. 35 – 54. ISSN 0323-0937.
- KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha, 1962.
- KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století. *Historická demografie* 22, 1998. s. 145 – 169. ISSN 0323-0937.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?*. Praha, 1978.
- KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. Praha, 1974.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 3. díl. Praha, 1998. ISBN 80-85983-15-X.
- MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526): Města*. 3. díl. Praha, 1998. ISBN 80-200-0629-X.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha, 1995. ISBN 80-85903-01-6.
- MAREČKOVÁ, Marie. *Příručka praktické genealogie: Jak sestavit rodokmen*. Praha – Litomyšl, 2004. ISBN 80-7185-662-2.
- MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004. ISBN 80-7106-312-6.

- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. 1. díl. Praha, 2008. ISBN 978-80-257-0027-3.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. 2. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0294-9.
- MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha, 1983.
- NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600). In: *Historická demografie 21*, 1997. s. 39-72. ISSN 0323-0937.
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. 10. díl. Praha, 1896.
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. 14. díl. Praha, 1899
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. 24. díl. Praha, 1906.
- Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí*. 25. díl. Praha, 1906.
- PEKÁREK, Jaroslav. *Město Kopidlno: 450. výročí udělení znaku: 1523-1973*. Kopidlno, 1973.
- PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a jejich změny*. 4. díl. Praha, 1957.
- RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křestních jmen*. 2. vydání. Praha, 2001. ISBN 80-7277-038-1.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého X. Boleslavsko*. Praha, 1895.
- SEDLÁČEK, A. *Místopisný slovník historický království českého*. 2. vydání. Praha, 1998. ISBN 80-7203-099-X.
- SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652. In: *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice 2007. s. 27- 45. ISBN 978-80-86046-97-6.
- SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy boskovických měšťanů z let 1601-1620*. Bakalářská práce UPa, Pardubice, 2008.
- SLEZÁKOVÁ, Hana. *Svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století*. Diplomová práce UPa, Pardubice, 2010.
- SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Bakalářská práce UPa, Pardubice, 2007.
- SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. 5. díl. *Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha, 1960.
- SVOBODA, Ladislav – ÚLOVEC, Jiří a kol. *Encyklopedie českých tvrzí*. 2. díl. Praha, 2000. ISBN 80-7203-279-8.

- VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: Systematické studium rituálů*. Praha, 1997. ISBN 80-7106-178-6.
- VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: Proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7286-151-4.
- VELKOVÁ, Alice. Svatební smlouvy ve venkovském prostředí v 1. polovině 19. století. In: *Oznamuje se láskám našim...aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 75-87. ISBN 978-80-86046-97-6.
- VĚTROVSKÁ, Eva. *Svatební smlouvy královského města Nový Bydžov z let 1589-1610*. Pardubice, 2009 (seminární práce).
- WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst: Život veřejný v 15. a 16. věku: mezi roky 1420-1620*. 1. díl. Praha, 1890.
- WINTER, Zikmund. *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku: mezi roky 1420 – 1620*. 2. díl, Praha 1892.
- WINTER, Zikmund. *Ze starodávného života*. b. d.
- VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. Praha, 1999. ISBN 80-85983-61-3.
- VOCEL, Jan Erazim. Postavené ženského pohlaví v právu českém In: *Právník* 1, 1861, s. 77 – 88.

Elektronické zdroje:

ILČÍK, Václav. Hodnota peněz. 2000. [cit. 2011- 3-19] URL: < <http://ilcik.cz/download/penize.htm>>

SUMMARY

The topic of this bachelor thesis is „Wedding Contracts in Kopidlno in the 17th century“.

Wedding has always belonged to the most important points in a human life as it has caused a significant change. The Wedding Contract was a very important document, because it modified the matrimonial property right.

The town Kopidlno lies in eastern Bohemia about 13 kilometres away from town Jičín. This liege small town was founded in the 14th Century.

Wedding contracts of inhabitants of Kopidlno were written into the Book of wedding contracts since 1600 to 1699. This book is saved in State district Archive of Jičín. There are one hundred and eight contracts that came down. In this bachelor thesis I analyzed these one hundred eight pacts based on their demographical and social-economical aspects.

Local Wedding Contracts were mostly concluded in winter months and mostly on Tuesdays. Eighty seven women and seven men were substituted by someone else - for example by his or her father or by a member of the Kopidlno Town Council or other relatives. The Contracts were usually closed in Kopidlno or in neighbouring villages. Twenty-nine brides and twenty-seven grooms did not live in Kopidlno. The betrothed pair usually came from Kopidlno. The number of wedding witnesses, on both sides, varied from one to ten. Usually there were six witnesses on the bride's side and three of them on the groom's side.

Possession, brought over to the marriage by a husband and a wife-to be, was a very important part of such a Contract. The dowry was noted at eighty-four of two hundred and sixteen persons. But only in seventeen cases the dowry was expressed by financial worth. In other cases the dowry was expressed by a list of possession. In some contracts, a husband or a wife sometimes specified a part of the possession for their own need. It was called „stipulating“. There were some pacts without property account.